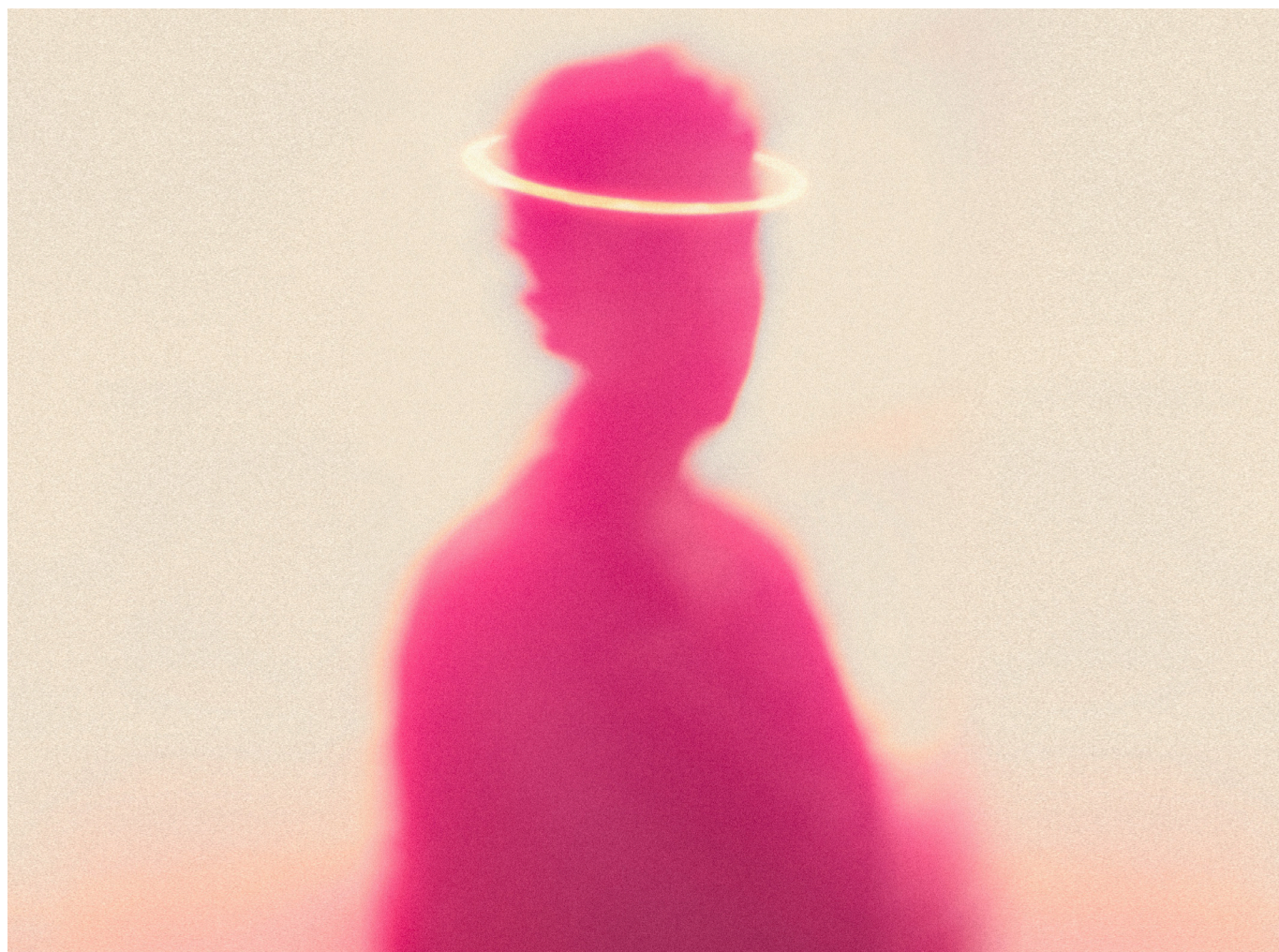

Arkiv Information Teknik

Nr 1
2022

Bevarandevärt

Hur sparar ni er sociala media?

Via Arkiwera kan du enkelt spara arkivkopior av information från era sociala mediekonton.

Tjänsten stödjer flera sociala medier och har dessutom en unik funktion med interaktiva kopior av dina inlägg kompletta med kommentarer och en sammanställning av reaktioner.

Visst låter det enkelt! Boka en demo på salj@arkiwera.com

arki wera

arkiwera.se • 076-051 05 84

Följ med på höstens utbildningar!

ArkivIT

Vad passar bättre efter en skön ledighet än att fylla på kunskapsbanken?

Läs mer och boka på arkivit.se/vara-tjanster/kurser

Processbaserad arkivförteckning – Hur gör man?

Digital halvdagskurs

Datum: Torsdag 6 oktober 2022.

Vi går igenom hur man förtecknar processbaserat/verksamhetsbaserat, vilka valmöjligheter som finns och vad som är grundläggande krav.

Systemvetenskap för informationshanterare

Digital endagskurs

Datum: Onsdag 16 november 2022

Genomgång av centrala begrepp och metoder inom systemvetenskap som du har stor nytta av att känna till i ditt arbete som informationshanterare/arkivarie.

E-arkivering – var ska jag börja?

Digital endagskurs

Datum: Onsdag 19 oktober 2022.

Genom föreläsning samt diskussion ger kursen dig grundläggande kunskaper om arkiveringsprocessen för digital information med teori och erfarenheter från verkligheten.

Informationssäkerhet för arkivarier

Endagskurs

Datum: Onsdag 25 januari 2023

På denna kurs får du en orientering i hur LIS (ledningssystem för informationssäkerhet) fungerar och om vad standarderna för informationssäkerhet handlar om.

ArkivIT är ett snabbt växande företag som är ledande på att tillhandahålla kvalificerade konsulttjänster inom digital arkiv- och informationshantering.

ArkivIT

ArkivIT fortsätter växa och söker fler kompetenta kollegor!

Utvecklas inom arkiv och informationshantering hos ArkivIT. Tillsammans med andra duktiga specialister hjälper vi varandra i arbetet för att uppnå goda resultat. Hos oss får du vara med och bidra till innovation inom arkiv- och informationshantering på ett bolag med hög medarbetarmöjlighet.

Nu söker vi fler konsulter som arkivarier, registratorer, dokumentkontrollers, systemutvecklare, projektledare och informationssäkerhetsspecialister.

Gå in på jobb/arkivit.se för mer information och kontaktuppgifter.

ArkivIT är ett snabbt växande företag som är ledande på att tillhandahålla kvalificerade konsulttjänster inom digital arkiv- och informationshantering.

Nej, en arkivarie sitter inte bara i en källare och sorterar papper...

...vi vet vad arkivarier faktiskt gör. Ta hjälp av oss när du ska rekrytera så blir det rätt.

WE:SOURCE är ett rekryteringsbolag inom IT- och informationshantering. Vi levererar långsiktig kompetensförsörjning inom chefs- och specialist-rekryteringar och använder oss av evidens-baserade rekryteringsmetoder för att hitta rätt person för rätt roll.

WE SOURCE

we-source.se • info@we-source.se

Innehåll

5

Ledare

6

Principer för bevarande – dags att tänka om?

9

Verklighetens Arkiv X

13

Förkommet och förtecknat – rekonstruktionen av ett arkiv

16

Släktforskningen och arkiven - Om digitaliseringsrevolutionens konsekvenser

19

Apropå ”annoterade dagboksanteckningar”

22

Hur räddar vi arkiven?

26

Svenskt Motorhistoriskt Arkiv

28

6 Snabba med Annika Bergsland

29

Svenskt Rockarkiv - Arkivet för Svensk Populärmusik

32

Den queera arkivrevolutionen i Sverige

36

Det Svarta arkivet i samtiden

38

The Salem Witch Trials Digital Archive: How and Why

Ledare

Att vara arkivarie handlar i grunden om att säkra information för framtiden. Enligt arkivlagen ska myndigheternas arkiv bevaras för att tillgodose rätten att ta del av allmänna handlingar, tillgodose behov av information för rättsskipning och förvaltning samt svara upp mot forskningens behov. Myndighetshandlingar i all ära, men var är lagen som främjar förvaltning och bevarande av de enskilda arkiven?

I det här numret dyker vi ner i ett antal enskilda arkiv, och ställer frågor som: Vad är det vi vill bevara i våra arkiv och varför? Vad är det vi ska bevara i våra arkiv? Varför är vissa handlingar värda att bevara medan andra inte tycks ha lika hög status? Flera artiklar belyser situationen för de enskilda arkivinstitutionerna som hela tiden slåss om resurser, såväl personella som utrymmesmässiga.

Över hela landet har vi förvaltare av enskilda arkiv som varje dag kämpar för att kunna ta hand om och tillgängliggöra vårt kulturarv, det kulturarv som inte skapas inom den offentliga sektorn, men som berättar så mycket om den tid vi lever i och om människorna som lever i den. I de enskilda arkiven hittar vi unika historier och historia från föreningar och företag, privatpersoner m.m. som tillsammans skapar en väv av lokala historieberättelser.

De brukar benämnas enskilda arkiv, och de kan innehålla allt mellan himmel och jord och ännu harvi bara skrapat på ytan av de skatter som finns därute. I det här numret bjuder vi på ett axplock som förhoppningsvis kan bidra till ett ökat intresse samt en ökad medvetenhet om de enskilda arkiven. Ni får läsa om hur ett webbaserat arkiv om häxprocesserna i Salem i USA växte fram från en ursprunglig idé om en universitetskurs i ämnet, när artikelförfattaren, Benjamin Ray, upptäckte en personlig koppling till en av de inblandade i processerna. När vi är inne på det övernaturliga spåret passar det att nämna Liza Grapes reportage från arkivet för UFO-forskning i Norrköping. Och för att anspela på Arkiv X: Finns sanningen därute eller snarare inne i arkivet? Ett annat mysterium som blir utrett är det i Facebook-gruppen *Arkivari*er i Sverige återkommande arkivet i skogen. Katharina Prager och Viveca Nyström som förtecknade arkivet, reder ut vad som egentligen dolde sig därinne. Spoiler: Det är alla arkivariers största skräck – ett inkomplett och bortglömt arkiv.

Vi gör även ett besök i Hultsfred, på Rockarkivet där Stefan Ölvebring skriver om bevarande av historia i form av bl.a. musikmemorabilia från flera årtionden. Det enskilda arkivet kan ni även läsa mer om då vi träffat Annika Bergsland på Arkiv Sörmland som är en av de drivande krafterna bakom det enskilda e- arkivet som syftar till att samla in information från de enskilda arkiven i Sörmland, Västernorrland och Folkhälse-arkivet för Uppsala län. Du har själv möjlighet att prata mer med Annika på vår releasefest i oktober då hon håller föredrag tillsammans med Tom Jonsson.

Karin Lokrantz från Kalmar läns arkivförbund tar i sin artikel upp de utmaningar som en arkivarie inom den enskilda sektorn kan stöta på, och hon berättar även om en spännande förstudie om

Vi i redaktionen har verkligen gillat att arbeta med det här temat och vi misstänker att vi gör en dykning ner i detta område relativt snart igen! Så sitter du inne med en idé så får du gärna kontakta någon av oss! Vi tar även tacksamt emot tips på kommande teman!

”I de enskilda arkiven hittar vi unika historier och historia från föreningar och företag, privatpersoner m.m. som tillsammans skapar en väv av lokala historieberättelser”

en arkivdepå som ska avhjälpa den brist på arkivlokaler som man har i dag. En röd tråd som går igen flertalet artiklar i detta nummer är att de lyfter upp de eldsjälar som förstår vikten av att bevara information. Information som kan komma väl till pass om man ska släktforska, något som Michael Lundholm kommer in på i sin artikel om digitala arkiv som är till nytta för släktforskare, och som tar oss hela vägen tillbaka till 1600-talet.

Vi är även väldigt glada att ha artiklar skrivna av representanter från två relativt nya arkiv, dels Black Archives Sweden och dels SAQMI (The Swedish Archive for Queer Moving Images) som båda tänker lite mer kreativt kring insamling och representation än jag upplever att arkiven inom offentlig sektor gör. De är två arkiv som säger en hel del om den tid vi lever i nu och är kanske ett tecken på att utvecklingen, förhoppningsvis, går mot en mer inkluderande framtid.

Slutligen så har vi en krönika och en artikel kring vad vi bevarar och vad vi bedömer bevarandevärt. Min tidigare konsultchef Dick Öhman tar upp de annoterade dagboksanteckningar som skapades under pandemin enbart i syfte att de inte skulle utgöra allmän handling. Vad innebär det för den framtida forskningen att information undanhålls? Även Johanna Lagerström är inne på temat bevarande och diskuterar om vi ska bevara lika mycket som i dag och vad konsekvenserna blir av det. Lösnin-gen, som Johanna för fram, är att fundera mer kring vad vi ska bevara och att satsa på kvalitet i stället för kvantitet i arkiven.

Som vanligt, ett stort tack till alla som varit inblandade i det här numret och extra tack till redaktionen och korrläsarna Anders, Karin, Rex och Stina! Det är ett fantastiskt gäng som bidrar till arbetsglädjen kring tidningen! Även ett stort tack till ArkivIT:s numera tidigare VD Daniel Setterwall som sttit i tidningens styrgrupp under åren jag varit chefredaktör och som utmanat mig vilket lett till att jag växt in i rollen med allt det den innebär! Och framför allt tack för att du lät mig vara kvar som chefredaktör även när jag flaxade i väg på nya äventyr en period.

Och sist, tack till dig som sitter och läser de här orden, utan er läsare, ingen tidning!

Alexandra Meija

Yrke: Projektledare/arkivarie/ chefredaktör för denna eminenta tidning

Arbetsplats: ArkivIT

Borta bra men "hemma" bäst. Efter ett kort äventyr ute i arbetslivet är jag tillbaka på ArkivIT i rollen som projektledare som jag kombinerar med mina erfarenheter från arkiv och registratur. Den bästa kombinationen med andra ord!

Principer för bevarande – dags att tänka om?

Vi lever i det digitaliserade samhället och den digitala utvecklingen fortsätter. Det är dags att vi arkivarier på allvar börjar fundera på att ompröva de principer för bevarande av allmänna handlingar som vi traditionellt följer. Skapar vi fortfarande arkiv som tillgodoser framtidens behov av information om den tid och det samhälle vi lever i?

Principerna för bevarande har länge utgått från de frågor som verksamheter, allmänhet och forskare historiskt har ställt. Vi har fokuserat på att bevara källorna och sedan låtit användarna sammanställa och tolka informationen utifrån frågeställningar och behov. Nu förändras informationskartan. Även om frågorna är desamma så förväntar sig användarna informationen på nya sätt och i nya former. Ska vi arkivarier då fortsätta tillhandahålla samma urval av information som tidigare och låta användarna anpassa sina behov efter det? Eller ska vi våga utmana vårt resonemang kring bevarande och se om det kan anpassas till den digitaliserade verklighet vi verkar i?

Jag är avdelningschef för Regionarkivet i Region Stockholm, en av landets största arkivinstitutioner som förvaltar både analoga och digitala arkiv från Region Stockholms omfattande och varierande verksamhet. Vårdinformation utgör den största delen av vårt bestånd. Det resonemang jag för här grundas på mina erfarenheter av hur den informationen har utvecklats och förändrats. Behovet av att analysera principerna för bevarande gäller dock generellt för all den samhällsviktiga information som skapas och sparas för framtiden hos offentliga arkivinstitutioner.

Från den regiondrivna hälso- och sjukvården har vi sedan 1800-talet bevarat patientjournaler, det vill säga den information som skapas kring enskilda patienters vård och behandling. Med ett fåtal undantag i form av plockgallring har informationen bevarats i sin helhet. Arkiveringen har skett per vårdgivare

(och ibland per klinik också) vilket resulterat i att en patient ofta har flera patientjournaler fördelade på olika vårdcentraler och sjukhus i regionen. Utlämnandet sker sedan utifrån vilken eller vilka vårdgivares journaler som efterfrågas. Detta har fungerat utmärkt under lång tid men ställer stora krav på den som efterfrågar information eftersom det behövs kunskap om var patienten behandlats, när patienten behandlats och helst också för vad patienten behandlats. Önskas sammanställning av specifika uppgifter, till exempel diagnoser eller behandlingar, så får forskaren kopior på patientjournalerna eller delar av dem, och får sedan själv göra sammanställningsarbetet. Detta är det sätt som fungerat bra för de analoga arkiven. Journalerna har sorterats på patienternas födelsedag och denna ordning har varit lätt att använda och söka i för arkivens medarbetare. Men framåt, när vårdens information är digitalt skapad och lagrad, är en fastställd sorteringsordning inget som behöver begränsa oss. Tekniken tillåter i princip vilket urval av information som helst. Och om behov och efterfrågan förändras kan vi också anpassa bevarandet med hjälp av tekniken.

Digital tillgänglighet förändrar behov och efterfrågan
Patientdatalagen (SFS 2008:355) gör det möjligt att i ett system för sammanhållen journalföring ge en vårdgivare direktåtkomst till patientinformation hos andra vårdgivare med ett muntligt samtycke från patienten. Eftersom dokumentationen i princip uteslutande sker digitalt i dag så finns det gott om information att ta del av redan nu, och med tiden kommer vårdens behov av att begära ut patientjournaler från ett arkiv att minska avsevärt. För även om digital patientinformation ska arkiveras så finns den kvar i verksamhetssystemen under lång tid. Då vården är Regionarkivets viktigaste kund kommer detta att påverka vår verksamhet. Andelen beställningar av patientjournaler för fortsatt vård kommer att minska.

Allmänheten kan i dag läsa sina journaler elektroniskt via 1177. Med tiden kommer de antagligen att vara nöjda med det som går att ta del av där. Många unga har redan i dag det mesta av sin vårdhistorik tillgänglig den vägen. För dem ter det sig också besvärligt och tidskrävande att behöva ange så mycket information till Regionarkivet för att få ta del av sin patientjournal. När så mycket annan information finns bara ett par tangentklick bort.

”Eftersom dokumentationen i princip uteslutande sker digitalt i dag så finns det gott om information att ta del av redan nu, och med tiden kommer vårdens behov av att begära ut patientjournaler från ett arkiv att minska avsevärt.”

Ytterligare en viktig faktor i sammanhanget är att stora delar av vården nu drivs i privat regi. Patientdatalagen reglerar att alla vårdgivare, offentliga som privata, ska spara informationen i 10 år efter sista händelse i journalen. Därefter kan de privata vårdgivarna gallra journalerna då de inte utgör allmän handling och därför inte omfattas av bestämmelserna i Arkivlagen. Den kommer därför inte att arkiveras hos en offentlig arkivinstitution. Vi kommer inte att ha samma kompletta vårdhistorik tillgänglig i framtiden. Att delar av vårdens information inte längre arkiveras måste också tas in i avvägningen när vi avgör vad som ska bevaras. Om källmaterialet inte är komplett, ska vi fortfarande lägga så mycket fokus på att spara de offentliga källorna?

Arkivens framtida relevans som källa till information
Arkiven behöver arbeta på ett annat sätt i framtiden för att behålla sin relevans som en viktig källa till information och kunskap. Att bevara enligt andra principer kan vara ett sätt. Att använda modern teknik för sökning och utlämnande är ett annat. Det senare kan förutsätta lagändringar varför jag inte går närmare in på de förslagen här. Jag presenterar i stället några förslag som kan användas på information från hälso- och sjukvården. Även om de inte går att direkt överföra till andra sektorer så kan de tjäna som inspiration:

En snävare definition av vad som ska ingå i en patientjournal för bevarande. I nuläget är det i princip alla noteringar som görs om patienten i alla vårdformer, från vårdcentraler, akutsjukvård och specialistvård. Ett alternativ framåt kan vara att välja ut vissa centrala delar (de som oftast efterfrågas är anteckningar från vård och behandling, remissvar och provresultat) som bevaras som individuella patientjournaler. Det tillfredsställer allmänhetens rätt till tillgång i sin egen och andras vårddokumentation. Arkivens sökverktyg kan sedan i förlängningen utvecklas så att informationen kan sökas på individnivå snarare än på vårdgivarnivå. Det förenklar för användaren och gör kontakten med arkiven mer lockande.

Ett mindre urval av vilka vårdformer som vi bevarar information från, det vill säga att inte alla patientjournaler bevaras. Vi skulle till exempel kunna spara alla patientjournaler i 50 eller 100 år och därefter göra ett urval utifrån vårdform. En sådan gallring blir betydligt enklare att genomföra i digitala arkiv, och vi vet av erfarenhet vilka vårdformer som har historiskt och medicinskt intresse och vilka som i princip enbart står och samlar damm. En kombination av dessa två metoder är också tänkbar.

Bevara viss vårdinformation på annat sätt än som patientjournaler. Här kan vi ta hjälp av bland annat den medicinska professionen för att bedöma vilken information som ska bevaras och på vilket sätt den ska bevaras. Urvalskriterier kan då vara till exempel diagnoser, behandlingsformer och prover eller tester. Ofta görs sådana datainsamlingar i verksamheten, för forskning eller statistik, som även omfattar data från privata vårdgivare. Det innebär att vi då även kan tillhandahålla dessa uppgifter på längre sikt, efter att informationen gallrats hos de privata vårdgivarna. Datasamlingarna kan användas för forskning under lång tid och anpassas och kombineras efter behov och frågeställningar. Även kodnycklar för identifiering kan bevaras om det skulle behövas längre fram.

Sammanfattande slutsatser
Varför ska vi lägga tid på att göra urval överhuvudtaget? Med dagens teknik kan vi enkelt spara allt från alla håll och lagra det för framtiden. Min personliga åsikt är att det är fel väg att välja. Det skulle innebära att vi lagrar ofantliga mängder data som i många fall är dubblerad eller finns i ännu fler uppsättningar. Dels ställer det enorma krav på de som i framtiden ska förvalta och tillhandahålla informationen och dels riskerar informationen att bli ointressant och oanvändbar just på grund av mängden. Man kan se en analogi med när vi gick från att göra noteringar för hand till att använda skrivmaskiner. Också då förändrades sättet att skapa information och mängden ökade dramatiskt. Men eftersom strukturen och lagringsmediet bestod var behovet av att anpassa bevarandet mindre än det är i dag. Det går inte heller att blunda för att den offentliga verksamhetens ekonomi sätter gränser för vad vi kan och bör göra. Arkivinstitutionerna finansieras med skattemedel och det innebär ett ansvar för hur pengarna används.

Jag ser en ljus framtid där offentliga arkiv tillhandahåller information som är utvald på goda grunder och därför har ett unikt värde, precis som fallet är nu. Men metoderna och de styrande principerna behöver omprövas och anpassas i takt med att verkligheten där informationen skapas utvecklas och förändras. Förslagen i denna artikel kan vara några spår att följa men de är inte de enda möjligheterna. Det finns många andra spännande varianter att resonera kring, både generella och mer verksamhetsspecifika. Jag ser fram emot att delta i detta samtal.

Johanna Lagerström

Jag är regionarkivarie i Region Stockholm, tillika chef för Regionarkivet. Där har jag arbetat sedan 2006 men i olika roller. Region Stockholm har arbetat med e-arkivering i många år. Vår erfarenhet är att det är så mycket mer än teknik för att lagra som krävs för en långsiktigt hållbar informationsförvaltning. Jag älskar att dansa zumba. Oroas av att många människor inte längre uppskattar och värnar de demokratiska värdena i samhället som bland andra arkiven är en garant för.

Verklighetens Arkiv X

I ett sömnt bostadsområde utanför Norrköping ligger världens största UFO- arkiv. Att hitta dit är inte lätt. Men väl framme bjuds det på hembakade kakor och 3,5 hyllkilometer av märkliga fenomen där du kan hitta rapporter om observationer om allt mellan himmel och hav

Följ vägen till en röd pin på Google maps, löd instruktionen. Ingen adress, ingen vägbeskrivning. I en tegelbyggnad från 50-talet, bredvid en boendeparkering, hittar jag till slut Archives for the unexplained, AFU. Bakom en vanlig bostadsdörr med en oansenlig skylt gömmer sig en dold arkivskatt, unik i sitt slag.

– Vi är lite hemliga för att undvika att ägna hela dagarna åt nyfikna. Många är intresserade och ufo är populärt, säger Anders Liljegren, en av arkivets eldsjälar och grundare.

Han visar in till en lokal med hyllor fulla av arkivboxar och en gedigen bibliotekshörna. I mitten står ett runt bord med en gästbok. Sidorna är fulla med hälsningar av besökare från hela världen. Jag inser att här är det inte läge att spilla och drar tekoppen och de hembakade kakorna närmare mig.

Störst i världen
Arkivet innehåller tidskrifter, nyhetsnotiser och olika ufo-relaterade föremål. På väggarna hänger målningar av flygande tefat bredvid retroaffischer om utomjordiskt liv.

– Arkivet är fördelat på 16 lokaler här i Norrköping, det är totalt cirka 600 kvadratmeter stort med drygt 30 000 böcker och 50 000 uforapporter från olika länder, säger Anders Liljegren.

Han var med och startade riksorganisationen UFO-Sverige 1970. Stiftelsen Archives for the unexplained, AFU, är riksorganisationens fristående arkivenhet.

”Det är ett problem med anhöriga som slänger handlingar som de inte förstår är värda att bevara.”

I dag är beståndet utökat med handlingar som rör folketro och vidskepelse, parapsykologi och astronomi, märkliga djur till havs och på land och mycket annat som ryms under beteckningen ”det oförklarade”. Till exempel har rapporter om uppenbar- elser av Jungfru Maria en egen arkivbox och flera hyllor med böcker i ett av biblioteken.

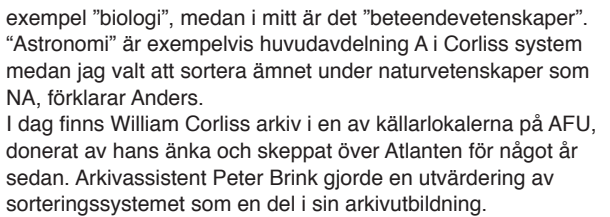
AFU:s huvudsakliga ändamål är att arkivera och bevara material för framtiden, att tillgängliggöra arkivskatterna för nutida forskare och intresserade och att försöka närma sig ämnet så vetenskapligt som möjligt. Arkivet engagerar entusiaster både i Sverige och utomlands.

– Vi räddar samlingar från hela världen och är ett internationellt arkiv, säger Anders Liljegren stolt.

På 1970-talet hade arkivets bibliotek 500 boktitlar. I dag finns det 37 000.

Eget Klassificeringssystem
Arkivets eget klassificeringssystem för att organisera boksamlingen kallas PhenCode (av de engelska orden phenomena och code) och har utvecklats av Anders Liljegren.

– Föregångaren hette UfoCode och togs fram 1983. Inspirationen kom från den amerikanske fysikern William R. Corliss system av 3–4 bokstäver med mnemotekniska (minnestekniska) kopplingar, men huvudavdelningarna är anpassade efter verksamhetens bestånd. Avdelning B i Corliss system är till

– AFU:s bokbestånd är uppdelat enligt PhenCode med individuella hyllor för olika fenomen. De böcker vi har till försäljning är uppdelade i bokstavsordning, sorterat på författarens efternamn och boktitel, säger Peter.

– Det här är mitt drömjobb. Ett ämne som har så medialt intresse. Jag försvinner in i det som jag gillat sedan jag var liten, säger Peter och ler. Vi har konstruerat ett eget system i Access, Phenomena archival index (PAX), så vi ska kunna ta ut enskilda och totala arkivförteckningar. Samma format och samma register. Vi kan söka på en person och se vilka ingångar vi har till denna i våra olika arkiv, vilket skall underlätta sökbarheten för internationella forskare.

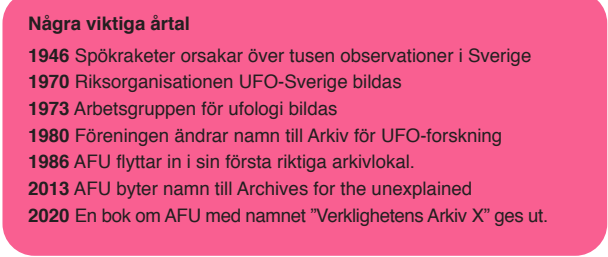
- Ibland brinner lampan här dygnet runt, säger Anders.
- Och någon äter upp alla kakor! tillägger Peter.

AFU har även en person anställd som digitaliserar, lägger upp på servrar och granskar kvaliteten på redan digitaliserat material. Cirka 20 000 internationella tidskriftsnummer, de flesta om ufo, har digitaliserats i PDF-format. Över 5 000 ljudbandskassetter har också digitaliserat tack vare en hobbyförening som

– Han går under namnet Issac Koi, är advokat till yrket och har detta som hemlig fritidssyssla, berättar Anders, och tipsar om hemsidan files.afu.se där det finns ett register över allt som digitaliserats.

Ufologen Gösta Rehn var en guru för föreningen. Han tog avstånd från 1950-talets kultmässiga syn på ufon och skrev de första seriösa böckerna i ämnet på svenska. 1978 donerade han en del av sin litteratursamling till AFU, och uttryckte en önskan om att resterande material skulle tillfalla AFU efter hans död.

– Det är ett problem med anhängare som slänger handlingar som de inte förstår är värda att bevara. De är okunniga om det stora ufointresset och ser papper och böcker som skräp, konstaterar Anders Liljegren med en suck.

11

– Det eviga problemet är att hitta plats. Drömmen är att få tag på en lokal som vi har råd med i Norrköping där vi kan samla allt under ett tak. Med både arkivet och en offentlig del som kan ta emot forskare och besökare, och ha en museidel med bibliotek och en skön läshörna. Vi kallar det Projekt 2.0, säger Anders och skrattar.

Ufo inte kulturarv

Arkivet har fått statligt ekonomiskt stöd en gång – 85 000 kronor från Riksarkivet. Pengarna gick till att köpa begagnade rullhyllor till tidskriftssamlingarna. Numera fördelas bidrag via regionerna som i sin tur delar ut bidragen till arkivorganisationer. Konkurrenten med annan kulturverksamhet som teater, musik och rollspelsföreningar gör det svårt att få pengar.

– Vi har kämpat med Riksantikvarieämbetet (RAÄ) men de vill inte ha med arkivet att göra. Bidragsansökan till RAÄ nekades med motiveringen att AFU inte jobbar med ett kulturarv, säger Anders. Då hettade det till i styrelsen vars medlemmar blev mycket upprörda.

– Om inte vi jobbar med kulturarv, vem gör det då?! Riksantikvarieämbetet ger bidrag till folk som smörjer ånglok eller till föreningar som reparerar gamla flygplan. Arkeologi, museer och gamla byggnader ... det som är deras område. Vi funderar på om vi ska fortsätta debatten, men det är nog som att slå huvudet mot en stenvägg.

Verksamhetens arbete bygger istället på ett femtiotal svenska donatorer och några få från utlandet. De står för en del av den månatliga utgiften på drygt 20 000 kronor. En annan del av verksamheten betalas av den butik som AFU driver under namnet AFU Shop. De pengar som eventuellt blir över fonderas som ett reservkapital. Även styrelsen skänker pengar till verksamheten varje månad.

Hemliga spökraketer

UFO-Sverige har bra kontakt med Försvarmakten och kan vid särskilda tillfällen få hjälp att identifiera föremål som setts på radar. Fram till år 2000 hade Totalförsvarets forskningsinstitut, i dag FOI och tidigare FOA, en ufoansvarig, och före 1965 låg ansvaret på Försvarsstabens flyg- och luftförsvarsavdelning. Under FOA:s och FOI:s tid fanns en särskild handläggare som tog emot allmänhetens rapporter om ufo. Anders Liljegren minns mötet med den första handläggaren av detta slag.

– Han var meteorolog och hette Tage Eriksson, en ganska försynt man. Han hade ett traskåp med två hyllmeter pärmar fulla med uforapporter som Försvarmakten hade samlat in. Det var inget problem att få titta på det där, det mesta var inte hemligt, tvärt emot vad många har påstått. Tage Eriksson var hur behjälplig som helst, men kunde inte begripa intresset för ufo. I juni 2011 fick AFU hela FOI:s rapportmaterial skannat och överlämnat på en hårddisk. Anders påpekar att även om rapporterna digitaliserats så är det ett internt material.

– Mycket av det vi har kan inte visas upp utåt. Kommer en förfrågan från en tidning är vi behjälpliga, men vi låter inte besökare läsa fritt i arkivet. Detta på grund av två begränsandelagar, copyright och GDPR, säger Anders Liljegren. För ett par år sedan kom en svensk filmare som uppgav sig ha kontakter inom den svenska underrättelsetjänsten och hade jobbat åt Säpo. Han hade fått tag i hemliga ufodokument från Försvarsstabens, de orangea pärmarna.

– Det visade sig vara före detta hemlighetsstämplade rapporter, som bland annat beskrev en hur en pilot i en J-29:a blev omkörd av en spökraket på väg mot Norge ovanför Jämtland (Spökraketer, även spökflygaren i allmänhetens mun, var tidningarnas namn på en serie observationer av lysande flygande

föremål över Sverige,Norge och Finland under sommaren och hösten 1946. Källa: Wikipedia https://sv.wikipedia.org/wiki/Spökraket_2022-07-18) på väg mot Norge ovanför Jämtland. Det var i mitten av 50-talet. Men det var inga nyheter, vi hade redan det materialet och mycket mer eftersom vår ordförande fått tips om att det fanns på FOI och hade fått det kopierat, berättar Anders.

Visst material har varit sekretessbelagt men när Krigsarkivet ”avhemligade” handlingar kontaktades Anders för att kunna ta del av materialet.

– Intressant är rapporten från Sveriges överbefälhavare 1948. Han blev vittne till en spökraket som störtade i havet utanför hans sommarstuga öster om Stockholm. En hemlig operation drogs i gång, ubåtsräddningsfartyget Belos skickade ned dykare men inget hittades, säger Anders.

Tefat och biopremiär

Archives for the unexplained är ett spännande arkiv med många udda föremål.

– Vi har flera så kallade ufodetektorer från 1970- och 80-talet. Enklaste varianten är en kompass med elektrisk förbindelse som slår till om nålen börjar snurra. Tanken var att ett ufo skulle ge ifrån sig magnetiska störningar. Den modernaste ser ut som en mobiltelefon, säger Anders.

Hit kommer många forskare och studenter från hela världen för att gräva i arkivet och ta del av oförklarliga fenomen. Teveprogrammet ”Det okända” skaffade material från arkivet och AFU har regelbundet visningar.

På Arkivens dag den 12 november varje år är det fritt fram för besökare att komma till arkivet.

– Kom och se på uniformsjackan från polismannen i England som sägs blivit bortförd och varit ombord på ett tefat, tipsar Peter.

I december syns det ”hemliga” arkivet på film. Det lokala filmbolaget Crazy pictures har gjort spelfilmen ”UFO Sweden”, som har premiär den 25 december 2022. En stor del av inspelningen gjordes i en sjuttonde arkivlokal som byggdes upp i filmarnas studio med material från AFU som rekvisita, som arkivboxar, skyltar, böcker, modeller och arkivhyllor.

– Tänk dig Fox Mulders kontor i svensk variant. Folkhemmet möter Arkiv X, avslutar Peter Brink.

Läs mer

www.afu.se
www.ufo.se
www.files.afu.se
www.afushop.se

Liza Grape

Liza är arkivarie med fil. kand i etnologi från Musei- och kulturarvsprogrammet vid Stockholm universitet, samt har studerat paleografi och deltagit i transkriberingsprojekt åt Stockholms stadsarkiv. Liza är engagerad inom släktforsknings- och historiska sällskap och arbetade med Krigsarkivet under Sveriges största arkivflytt.

Förkommet och förtecknat – rekonstruktionen av ett arkiv

Det bortglömda arkivet ...

På en plats någonstans mellan träden i den svenska skogen så finner vi detta lilla tegelhus. Vid en första anblick så ser det inte ut att vara något speciellt fynd vi gjort, men oj vad fel vi hade! ...

”Inne i det som vid första anblick såg ut att vara ett övergivet litet tegelhus visar sig nu vara ett arkiv med mängder av pärmar och vhs-filmer på diverse militära objekt.”

Citatet är hämtat ur ett Facebook-inlägg som delades i en grupp för arkivarier, där en fotograf med intresse för ”övergivna” platser beskriver hur de tar sig in i ett avsides beläget hus i skogen. Att huset var övergivet stämmer inte riktigt, det befinner sig i ett inhägnat område, på en före detta industritomt där det mellan år 1552 och 1993 tillverkats krigsmateriel. Platsen är Krutbruket i Åkers styckebruk, Strängnäs kommun. Vi (artikelförfattarna) kommenterade i FB-tråden att arkivet numera var ordnat, förtecknat och levererat till Riksarkivet och vår kommentar är upprinnelsen till denna artikel.

Arkivbildningen avslutades redan 1991, och därefter har olika delar av arkivet gått skilda öden till mötes. Valda delar har ordnats och förtecknats och levererats till arkivmyndighet, men därefter förkommit. Andra delar har blivit kvar i en otillgänglig byggnad i skogen och inspirerat till diverse myter på Facebook.

Uppdraget

Frågan om att ta sig an Krutbrukets arkiv kom vid en tidpunkt i livet där det lät väldigt skönt att få stå i ett avlägset skogsarkiv och fokusera på ett svårbegripligt och oordnat arkivmaterial. Redan vid första besöket stod det dock klart att det inte skulle gå att göra det ensam. Konsultkollegan och vännen Viveca Nyström hade både tid och lust att bistå i uppdraget och i

”Det lilla huset i skogen var till brädden fyllt med material, ibland i prydliga arkivboxar, ibland ordningsamt uppställda pärmar och däremellan pärmar, mappar, herrelösa kartotek och lösa papper.”

september 2018 tog vi oss an utmaningen: Hur skapar man ordning i ett arkiv som rör ett ämnesområde som man varken förstår eller sympatiserar med?

Vår vardag i skogen var delvis en kamp mot naturen. Våra behov av mat, dryck och toalettbesök fick vi tillfredsställa på Brobyholms Fastighetsutvecklings kontor två kilometer från arkivlokalen. Där fanns gratis läsk i kylskåpet, pepparkakor och en glad hund. Under uppdragets gång gjorde vi även små utflykter utanför grindarna i de sörmländska omgivningarna.

Återupptäckten

Bakgrunden till det övergivna arkivet är bolagiseringen av statens affärsverk i början av 1990-talet. Affärsverken var juridiskt sett statliga myndigheter som förvaltade statens egendom och skapade allmänna handlingar. Från och med januari 1991 förvandlades bland många andra FFV (Försvarets fabriksverk) från verk till bolag genom ett riksdagsbeslut. I september 1991 gick FFV, där Åkers Krutbruk hörde hemma, ihop med Nobel industrier under namnet Swedish Ordnance FFV/Bofors AB. I och med affärsverkens upplösning upphörde Åkers Krutbruks skapande av allmänna handlingar och handlingarna skulle därefter levereras till arkivmyndigheten Krigsarkivet. Under år 1991 genomfördes ett ordnings- och förteckningsarbete av handlingar främst för åren 1970–1990. Arkivhandlingar för åren 1886–1969 hade tidigare ordnats och förtecknats i Krigsarkivets

regi och merparten av dessa handlingar levererades i mars 1983 till Krigsarkivet. Ännu äldre handlingar, från åren 1778–1885, fanns redan där.

Handlingarna för åren 1970–1990 blev kvar på Åkers Krutbruk, främst för att verksamheten i sig fortsatte. Efter 1990 skapades dock inga allmänna handlingar. Överlämning till Riksarkivet inleddes 1991, men av oklar anledning föll arkivet i glömska och blev stående i nästan 20 år.

Rent juridiskt upphörde lag om överlämnande av allmänna handlingar för förvaring (SFS 2015:602) att gälla vid årsskiftet 2018/2019. Denna lag medgav att allmänna handlingar från upp-hörda statliga verk fick förvaras hos annan än arkivmyndighet. Så nu var det hög tid för handlingarna att bli levererade till arkivmyndigheten. Därmed väcktes frågan om det ”övergivna” arkivet igen och den dåvarande ägaren sökte efter arkivarier som kunde bringa ordning och reda inför en leverans.

Metod: hur bör man definiera materialet när man inte förstår det?

Genom åren har vi båda haft många tillfällen att ta oss an arkiv där våra ämneskunskaper är begränsade, men där arkivmetodik och erfarenhet räckt väldigt långt.

Trots att det kliade i fingrarna att få sortera bland alla gamla handlingar, tog vår rutin över och vi inledde med att leta fram befintliga arkivförteckningar, gallringsbeslut och annan dokumentation om såväl organisationen som arkivmaterialet. Allt sådant fanns prydligt samlat och det tolkar vi som ett tecken på att arkivet en gång i tiden var väl omhändertaget och strukturerat.

Tack och lov fanns även ämneskunskap kvar på nära håll hos en tidigare anställd vid Krutbruket, Erik Eriksson, och vid behov ställde vi frågor och fick utförliga och målande svar. Krutbrukets historia finns numera i boken ”Ett stycke Krutbruk” av Hans Zetterberg, utgiven 2021 där Erik Eriksson är en av uppgiftslämnarna.

En annan faktor som kan underlätta ordnande av arkiv är att inte ha alltför stort engagemang i dess ursprung, vilket kan tyckas vara motsägelsefullt. Men om du som arkivarie känner att varje papper har en historia, kan det vara svårt att gallra även om du hittat ett gallringsbeslut.

I arkivet fanns stora mängder biblioteksmaterial, med tillhörande kortkatalog. Viveca är bibliotekarie, och det var nästan där skon klämde mest för henne när vi lämnade biblioteket åt dess öde. Biblioteksmaterialet bestod av fackböcker på många språk, och inte heller hembygdsföreningen hade användning av litteraturen.

Metadata utan it

Det lilla huset i skogen var till brädden fyllt med material, ibland i prydliga arkivboxar, ibland ordningsamt uppställda pärmar och däremellan pärmar, mappar, herrelösa kartotek och lösa papper. Ganska snart såg vi att sådant som inte stod ihop ändå hörde ihop. Handstilar på etiketter, blekning på pärmryggarna, solblekta lappar med ”Tillhör Krigsarkivet” fastsatta här och var på hyllorna och många andra optiska metadata hjälpte oss i inventeringsarbetet.

En viktig ingång till arbetet var arkivförteckningen från 1991, prydligt uppbyggd enligt allmänna arkivschemat. Vår första ansats var att försöka pricka av volymerna efter förteckningen. Volymer som hade signum, och därmed var upptagna i arkivförteckningar, var färre än väntat. Det visade sig att en anse- nlig del hade förkommit. Det handlade om sådant som inte var relevant för den 1991 pågående verksamheten, exempelvis äldre tjänstematriklar, äldre beställningar och räkenskaper samt handlingar rörande försöksdjursuppfödning och läkemedelstillverkning.

Det svenska försvaret var länge FFV:s främsta kund, men

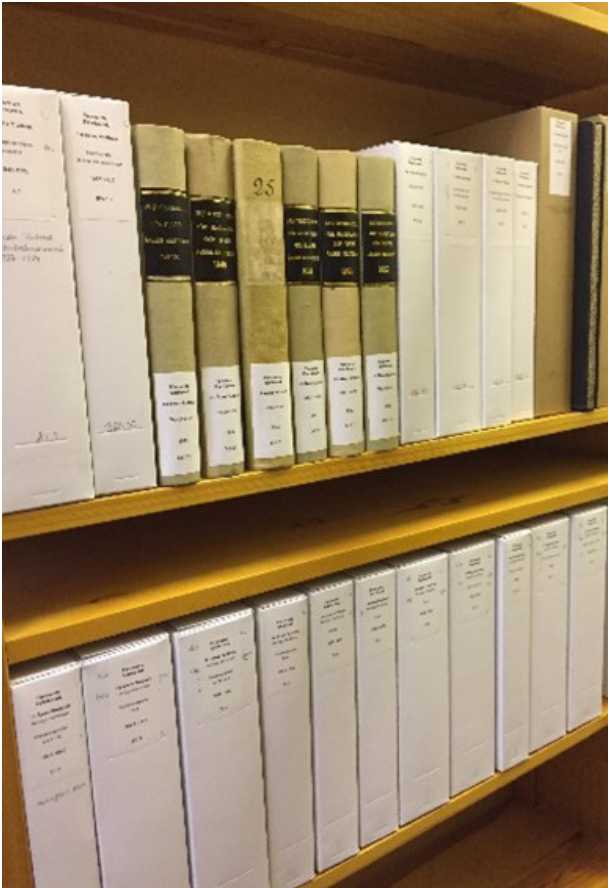

Före. På den vita lappen står ”Tillhör Krigsarkivet”. Foto V Nyström 2018

under perioder med låg orderingång satsades det även på civil produktion. På Åkers Krutbruk bestod den civila produktionen bland annat av uppfödning av försöksdjur samt tillverkning av läkemedel, tvättmedel och framkallningsvätskor. Just försöksdjursuppfödningen grep tag om hjärtat. Ett av de få kvarvarande spåren i arkivet fanns i förslagskommitténs handlingar, med ett förslag om att lägga in tätare galler i burar med förlossningsklara kaniner för att hindra nyfödda ungar från att ramla ner på golvet. Och när vi ordnade handlingar rörande produktionsanläggningarna visade det sig att den nuvarande arkivbyggnaden tidigare använts för uppfödning av marsvin och kaniner.

Hoppet om att återfinna de förtecknade men förkomna handlingarna släcktes när Erik berättade att en hel del material hade skickats till Solvalla. Varför just Solvalla kunde han inte svara på, en snabb sökning gav för handen att Krigsarkivet hade en depå i närheten av travbanan under tidigt 1990-tal. Depån i Solvalla flyttades till Frihamnen och om arkivet försvann i den flytten eller tidigare vet vi inte, men vi kunde inte hitta några spår efter det. Kanske kan någon bringa klarhet i saken och skriva en artikel i AIT.

En annan del av arkivet som var väldigt utarmad var personalhandlingarna. Under arbetets gång dök det plötsligt upp ytterligare fyra plåtlådor som stått i en annan byggnad på området. Tillsammans med Erik ordnade och förtecknade vi visserligen hundratals personalakter, men det var uppenbart att innehållet följt den anställdes genom de olika organisationsförändringarna, för att sannolikt slutligen landa hos den privata arbetsgivaren. Om detta någon gång föregåtts av beslut vet vi inte. Sammantaget fick vi ihop 38 volymer med personalakter.

Efter. Prydligt inbundna skjutjournaler från 1948 till 1953 bland nya fräscha vita arkivboxar. Foto K Prager 2019

Arkivet har bevisligen blivit utsatt för obehörig åtkomst, under vår tid där var det ett inbrott och så finns även de smygtagna fotografierna på Facebook. Av det inledande citatet framgår att de såg VHS-band i arkivet, men några sådana fanns inte kvar vid inventeringen. Så vem vet, dessa band och andra handlingar kanske dyker upp någon annanstans i ett annat sammanhang.

Koder blir till ett sammanhang

Som nybörjare i arkiv har man sprungit omkring och flyttat material som man tror hänger ihop, redan innan man har överblick. Det viktiga grundarbetet är istället att lägga tid på att inventera varje volym.

Ett oordnat arkiv har ofta sin egen inre logik. Den kan bara visa sig om man kan se allt på en gång och prova några olika teorier innan man börjar flytta pärmar mellan hyllorna.

I Krutbrukets arkiv kunde man lockas av att börja sortera på fallskärmar, krut, artilleripjäser och vapenfett.

Vi inventerade det som stod på hyllorna, låg i flyttlådor och gömde sig i dokumentskåp. Allt skrevs in i ett Exceldokument, som till slut landade på 1135 rader och omfattade ca 2400 volymer.

Tack vare Excelinventeringen hittade vi ett mönster i relation till syftet med verksamheten: vapenproduktion och försäljning, med tillfälliga inslag av uppfödning av försöksdjur och framställning av kemiska produkter för civila ändamål, till exempel tvättmedel. Att därmed utgå från en ordinär produktions- och försäljningsprocess med beställning, tillverkning och leverans blev det överordnade perspektivet.

Denna process är svårt att återge i allmänna arkivschemat. De största serierna blev därför F-serier:

- Diarieförda handlingar
- Handlingar rörande order och leverans
- Handlingar rörande produktionen
- Handlingar rörande byggnader och anläggningar

Men för en forskare kanske våra sorteringsförsök inte spelar någon större roll. Oavsett om handlingar om haubitsar ligger i serier under ”F Ämnesordnade handlingar” eller ”3.1.7 Montering av artilleripjäser” så kan målet vara att hitta allt inom ett specialområde.

En modifierad arkivförteckning togs fram vid det slutliga ordnings- och förteckningsarbetet 2018. Sedan maj 2019 är arkivet överlämnat till Riksarkivet.

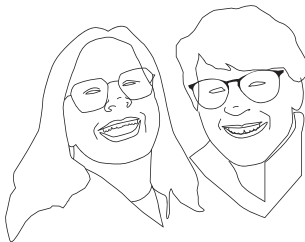
Arkivförteckningarna

Förteckningsarbetet som gjordes 1991 innehöll huvudsakligen handlingar från sent 1960-tal till 1990, i arkivet fanns dock såväl mycket äldre som lite yngre material. Vissa av de äldre handlingarna hade ett äldre signum och kunde härledas till tidigare leveranser. I de fallen gjorde vi tilläggsleveranser medan äldre handlingar utan signum införlivades i den nya förteckningen. Drömmen om en tydlig tidslinje mellan arkivbestånden föll alltså även denna gång. I Nationella arkivdatabasen NAD är Åkers krutbruk indelat i delarkiv för åren 1778–1885 (referenskod 0226/001:Ö), 1886–1969 (referenskod 0226/002:Ö respektive 0226/002:H) samt vår förteckning för 1922–1994 (referenskod 420806). Vidare finns två arkiv från Zakrisdalsverken 1941, som hörde till Åkers krutbruk. Framtida forskare behöver sannolikt även söka sig till Försvarets fabriksstyrelse/fabriksverks olika arkiv i sin forskning. Det sista vi gjorde var att etikettera volymerna, om inte förr fick vi då reda på om vi lyckats få in alla volymer i arkivförteckningen.

Vardagens guldkanter och avslutande ord

Kaffe kan man ju inte vara utan en hel förmiddag, så när vädret tillät gick vi ut i skogen med en termos och funderade över nästa steg i arbetet. Men när höststormarna ven och snön kunde göra vägen svårforcerad flyttade vi in i fastighetsförvaltarens stora mötesrum. Ofta packade vi några flyttlådor med handlingar som skulle ordnas och körde dem i Katharinas lilla VW Polo till värmen.

Din lilla Polon tog oss även utanför de låsta grindarna och vi passade på att besöka såväl pittoreska Mariefred med Gripsholms slott som Strängnäs med sin domkyrka och fina gamla bebyggelse. Summa summarum blev månaderna med ett nedlagt Krutbruks arkiv en lärorik och trivsamt tid.

Katharina Prager Viveca Nyström

Katharina, numera konsult på ArkivIT och tidigare på Bra Arkiv, har konsulterat i arkivbranschen i över 20 år. 2018-2019 arbetade Katharina med Krutbrukets arkiv tillsammans med Viveca. Viveca är numera kommunarkivarie i Lerums kommun, efter 10 år som konsult inom arkiv och bibliotek. Vi har jobbat och umgåtts sedan 1998 då vi skrev boken Bostadsföretagets dokumenthantering ihop.

Släktforskningen och arkiven

Om digitaliseringsrevolutionens konsekvenser

Sedan medeltiden har många människor i Sverige haft motiv för att hålla reda på sin släkt. Främst handlade det om hålla reda arvsrättigheter, vilka också reglerade förköpsrätt till jord, och att man inte gifte sig med för nära släkt (inom så kallade förbudna led). Under 1500-talet när adelskapet kom att bli en fråga om börd tillkom ytterligare skäl. Det gällde då att kunna dokumentera att alla förfäder fyra generationer tillbaka (de så kallade 16 anorna) alla var av adlig börd. En omöjlighet för 1600-talets alla nyadlade vilket ledde till många fantasifulla konstruktioner.

Handlingar som dokumenterat jordtransaktioner har alltid varit och är fortfarande därför viktiga källor för släktforskare. När den boergerliga släktforskning slog igenom i slutet av 1800-talet hade man dock en uppsättning nya källor till sitt förfogande; kyrkoböckerna. Dessa hade tillkommit under loppet av 1600- och 1700-talen och blev nationellt reglerade med 1686 års kyrkolag. Metodmässigt gick det till så att släktforskaren antingen besökte eller beställde individuella församlingarna och studerade kyrkböcker eller tillskrev församlingarna och bad om upplysningar. Att skriva till församlingarna blev sedan intill långt in på 1900-talet släktforskarens huvudsakliga metod att i valt fall starta upp släktforskningen. Många äldre släktforskare efterlämnade handlingar är fyllda med sådan korrespondens.

De två viktigaste stegen togs under 1900-talet. För det första så började de regionala statliga arkivorganisationerna byggas upp i och med etablerandet av Landsarkivet i Vadstena 1899. Successivt överfördes bland annat de äldsta kyrkoarkiven till landsarkiven, en långdragen process som inte avslutades förrän på 2010-talet i vissa enskilda fall. Allteftersom landsarkiven etablerades kunde släktforskaren i vart fall fortsätta släktforsk-

ningen på det regionala landsarkivet. Var släktforskaren bodde avgjorde då om det var behändigt eller inte. Inrikes semesterresor fick säkert sin särskilda prägel i familjer med släktforskare.

För det andra började mormonerna av religiösa skäl fotografera av bland annat men inte uteslutande kyrkoarkiven. I gengäld fick Riksarkivet kopior av dessa bilder som kunde dupliceras och lånas ut till släktforskare via biblioteken. Vi är många av dagens släktforskare som en gång började med dessa så kallade rullfilmer i någon skrub i vårt lokala stadsbibliotek. De källor man hade på bordet var till antalet begränsade och beställningstiderna för nya ganska långa. Man behövde dock inte resa. Efter hand kunde dock släktforskare köpa filmerna inte minst när de blev tillgängliga i form av så kallade mikrofilm och skaffa sin egen läsapparat.

Från millennieskiftet har vi sett två starka utvecklingslinjer, *digitisering* och *digitalisering*, som båda avsevärt förändrat förutsättningarna för den moderna släktforskningen. Med ett allt mer utvecklat internet etablerades en ny distributionskanal hem till släktforskarna för distribution av källmaterial. Det »enda« som krävdes var att källmaterialet digitaliserades. Aktörer har kommit och gått och idag kvarstår framförallt myndigheten Riksarkivet och det privata ArkivDigital. De inte bara förvaltar redan digitaliserat material utan digitaliserar också nytt källmaterial. Någon uttömmande beskrivning av det digitaliserade källmaterialet är knappast möjlig men här ges några smakprov.

Riksarkivet bygger en del av sin digitiseringsverksamhet på de filmer som man fick från mormonerna. Bland detta finns inte bara kyrkoarkiv utan ett stort material från skatteförvaltningen exempelvis landskapshandlingar från framförallt 1500-talet, mantalslängder från 1640-talet till 1820 i form av de kopior

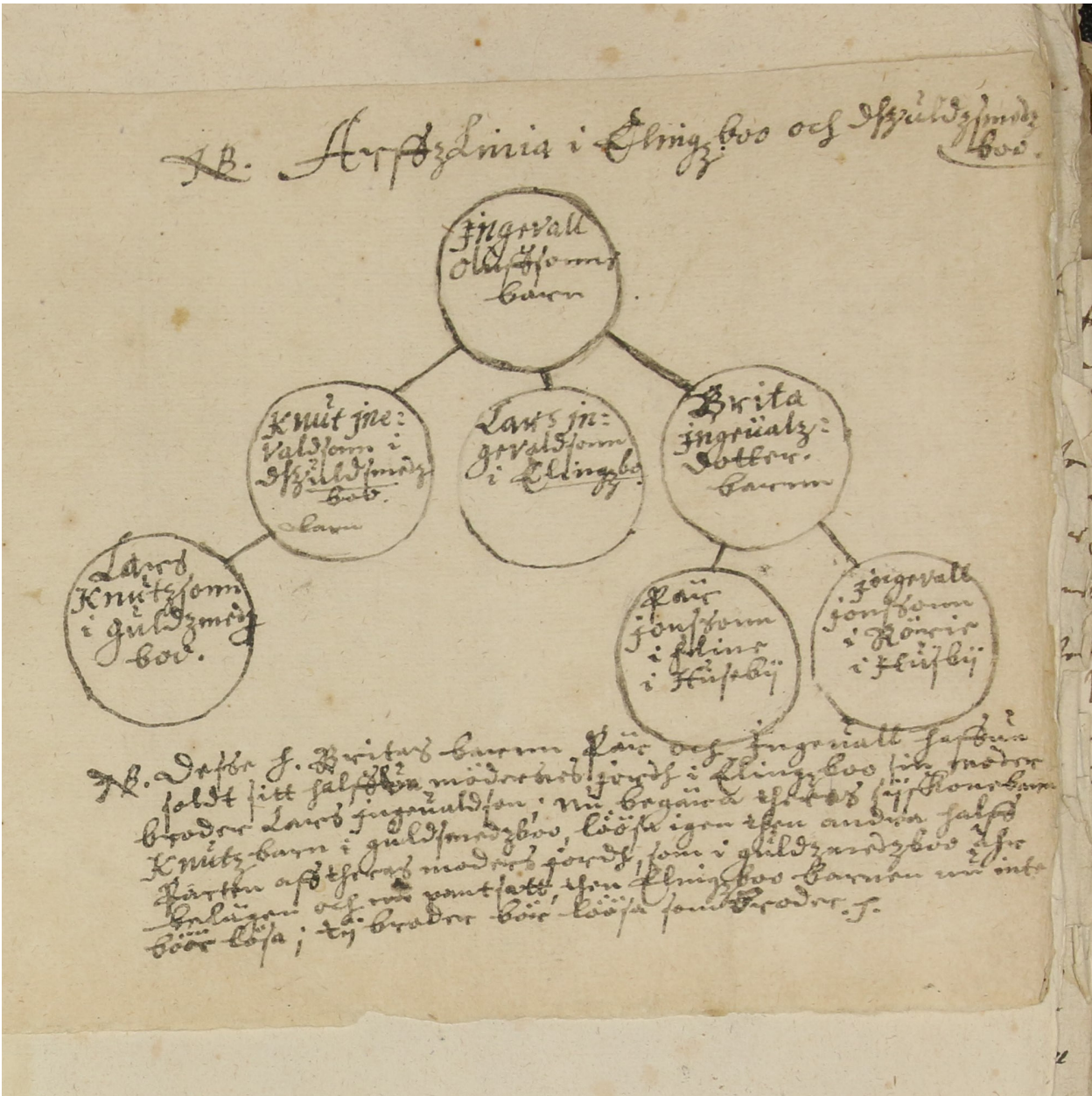

Bild: Släkttavla från 1643 digitaliserad av Arkiv Digital. Kopparbergs, Sätters och Näsgårds län samt Osterdalarne tingslags häradsrätt (KLHA II) AI:10 (opaginerad AD bildid v222841.b1860).

som skickades till Stockholm och idag förvaras på Riksarkivet, arkivmaterialet från Älvsborgs andra lösen och den militära förvaltningen i form av rullor och generalmönsterullorna av olika slag från 1600-talet och framåt. Riksarkivet nydigeriserar dock även material som exempelvis arkivmaterial från Älvsborgs första lösen och 1600- talets geometriska jordeböcker.

ArkivDigital däremot använder inte mormonfilmerna utan fotograferar alla arkivhandlingar som ska digitiseras på nytt i färg med modern teknik. I sin portfölj har man framförallt alla kyrkoarkiv. Även 1600-talets rullor och generalmönsterrullorna

finns i färg. Eftersom mantalslängder i normalfallet upprättades i tre exemplar och i den mån de är sparade finns i tre olika arkiv har man valt att fotografera länsstyrelsernas exemplar och i den mån dessa saknas komplettera med bilder från andra arkiv. ArkivDigital har även till i på första delen av 1700-talet digitaliserat de så kallade renoverade domböckerna. Det är avskrifter av häradsrätternas och rådhusrätterna konceptdomböcker som skickades in till Svea respektive Göta hovrätt, så att dessa skulle kunna överse rättsstillämpningen i underrätterna, och idag förvaras i hovrätternas arkiv.

”Medan man tidigare var tvungen att ägna mycket tid åt ofta ganska basala källor i kyrkoarkiven så är dessa nu i många fall en snabbt övergående fas i släktforskningen. I stället kan man ägna tid åt de mer krävande domstolsarkiven och skattehandlingarna varav mycket nu är digitiserat. Inte minst att man kan växla mellan olika arkiv som fysiskt förvaras på olika platser i landet utan att lämna skrivbordet.”

Digitaliseringen var i vart fall initialt intimt sammanhängande med vad som var känt som 1900-talets sekretessmur. För kyrkböckerna gällde från mitten av 1930-talet 70 års sekretess. Hur skulle man kunna ta sig förbi den? Här kom Carl Szabad (1947–2015) och Sveriges släktforskarförbund att spela en avgörande roll genom utgivningen 1997 av den första versionen av *Sveriges dödbok 1968–1996* (version 1). Den innehöll ett register på alla döda 1968–1996 baserat bland annat på SPAR. I källmaterialet saknades dock namn och adress för döda 1968–1996. Version 2 kompletterade med döda tillbaka till 1950 från SCB:s dödsorsaksregister, även dessa utan namn och adress samt (förstås) dödsorsak. Version 3 och 4 kompletterade tillbaka till 1947 samt manuellt namn och adress där detta saknades. Idag är version 8 omfattande 1830–2020 den aktuella. Här har historiska uppgifter kompletterats manuellt. Databasen *Sveriges befolkning 1970* gavs ut av Sveriges Släktforskarförbund 2002 på Carl Szabads initiativ baserad på skattemyndigheternas digitala mantalslängder för 1971.

Dessa initiativ har fått en rad efterföljare inte bara producerade av Sveriges släktforskarförbund utan även av Riksarkivet och ArkivDigital. Så finns exempelvis varianter på *Sveriges befolkning* 1890 för 1870, 1880, 1900, 1910, 1930, 1940, 1950, 1960, 1970, 1975, 1980, 1985, 1990 och 2000 utgivna av olika huvudmän. ArkivDigital har även ett närmast heltäckande befolkningsregister kallat *Befolkningen i Sverige* 1800–1947 baserat på avskrifter av framförallt husförhörslängder och församlingsböcker.

För merparten av dessa register har motivet knappast varit att bryta 1900-talets sekretessmur utan istället har motivet varit att skapa hjälpmedel för släktforskare. För erfarna släktforskare har utvecklingen inneburit närmast en revolution genom kombinationen av via internet tillgängliga digitala sökverktyg och digitiserade källor. Medan man tidigare var tvungen att ägna mycket tid åt ofta ganska basala källor i kyrkoarkiven så är de nu i många fall ett snabbt övergående fas i släktforskningen. Istället kan man ägna tid åt de mer krävande domstolsarkiven och skattehandlingarna varav mycket alltså är digitiserat. Inte minst att man kan växla mellan olika arkiv som fysiskt förvaras på olika platser i landet utan att lämna skrivbordet har haft konsekvenser.

Produktiviteten i släktforskningen, om man så får uttrycka det, har ökat kraftigt. Med samma tidsinsats utförs idag bra mycket mer släktforskning än för tio år sedan; inte bara tid som tidigare ägandes åt resor och korrespondens kan högre grad ägnas åt släktforskning utan även tid i väntan på att nya volymer skulle forslas fram från arkivens djup till forskarbordet i läsesalen. Genom att släktforskare kan ägna mer tid åt mer kvalificerade arkiv har de dessutom behövt höja och har höjt sin kunskaper inte minst när det gäller att läsa 1600- och 1700-talens gotiska handskrift. Men även kunskaperna om källornas tillkomst och därmed om vad de kan berätta har ökat.

De mer tidskrävande arkivbesöken kan då planeras bättre och få en annan inriktning. Få åker idag till landsarkiven för att ta del av kyrkböcker och väl där får man av slitageskäl ändå bara läsa de digitala versionerna. Arkivbesöken blir istället fokuserade på icke-digitiserat material och sådan finns det fortfarande otroliga mängder av inte minst bilagor till olika digitiserade handlingar. Det kan exempelvis röra sig om domstolarna så kallade inneliggande handlingar eller länsräkenskapernas verifikationer.

Det är klart att trösklarna har sänkts även för nybörjare då det i praktiken är möjligt att skapa sig ett släktträd tillbaka till cirka 1800 utan att direkt använda några samtida källor. Det är naturligtvis trevligt men samtidigt är digitala register bearbetningar av källor och fel av olika slag kan alltid smyga sig in. Saknas då kunskap och/eller insikter vad gäller grundläggande källkritik, som att bearbetningarnas uppgifter måste kontrolleras mot originalkällorna, kan en nybörjare lätt hamna fel. Det kan också vara svårt om man inte har en bra handbok eller går en introduktionskurs i släktforskning att vara helt på det klara över det material man använder egentligen är för något.

Ytterligare en komplikation är många kommersiella aktörer erbjuder en tjänst där man skapar släktträden hos aktören och inte lokalt på den egna datorn. Därifrån är steget inte långt att aktören erbjuder möjligheten att söka efter matchningar mellan det egna släktträdet och hos släktträd som andra kunder skapat samt möjligheten att länka ihop de olika släktträden. Här blir förstås de källkritiska problemen än större. Medan det i de digitala registren framgår vad som är den ursprungliga källan vilken som därmed kan kontrolleras behöver den uppgiften inte alls finnas i det andra släktträdet

Digiterings- och digitaliseringsprocesserna har alltså i en mening fjärmat släktforskarna från den direkta arkivanvändningen och de direkta arkivbesöken. I en annan mening tränger man djupare in i arkiven än någonsin. Medan man nästan kan tänka sig att kyrkoarkiven kommit till med syftet att man ska kunna släktforska i dem, vilket i och för sig inte är korrekt, så används dock idag istället arkiv där det är uppenbart att så inte är fallet. De olika skattelängder från 1500- och 1600-talet som används idag bland släktforskare hade inga sådana biändamål. Tvärtom var de utformade för att dokumentera att de skatter som skulle betalas faktiskt betalades var skatterna sedan knutna till jorden eller till de personer som brukade den. De renoverade domböckerna kom till för att övervaka att de lokala domstolarna dömde enligt lagen. Ändå kan de vara den enda återstående artefakten av en tvist mellan släktingar om jord där deras släktskap framgår med all önskvärd tydlighet. Exempel i bilden.

Michael Lundholm

Michael Lundholm, Vällingby. Född 1959. Professor i nationalekonomi vid Stockholms universitet. Kassör i Genealogiska Föreningen, redaktör för Svensk Genealogisk Tidskrift. Har tidigare publicerat genealogiska arbeten bland annat i Svensk Genealogisk Tidskrift, Släkt och Hävd och Släktforskarnas årsbok. Författare av Källkritik och källhänvisningar. Handbok 11, Sveriges släktforskarförbund, 2016. <m.l.lundholm@me.com>

Apropå ”annoterade dagboksanteckningar”

– Måste de här minnesanteckningarna från avdelningsmötet bli allmänna handlingar? Den administrativa chefen på det kommunala bolaget tittade frågande och lite uppgivet på mig.

Jag visste att om jag svarade ja, vilket man som arkivarie nästan reflexmässigt gör, så skulle de sluta upprätta dessa mötesanteckningar och få problem att informera dem som inte varit med på mötena. Så jag svarade:

– Nej, det här kan vi nog betrakta som arbetsmaterial, varpå hon såg lättad ut.

Jag tror säkert att handlingarna kunde haft visst verksamhetsintresse och kanske till och med forskarintresse, men jag kompromissade med min arkivsjäl och tyckte att i detta fall fick det praktiska, att på ett enkelt sätt kunna informera medarbetarna, väga över.

Den administrativa chefen visste vad hon talade om. Bolagets diaries granskades varje dag av journalister och de hade också blivit utsatta för flera revisioner. Det som hade skrivits i mötesanteckningarna hade redan dagen efter lästs av en journalist.

De som regelbundet blir granskade av massmedia är mycket medvetna om att det som sätts på pränt och blir allmänna handlingar kan komma ut i nyhetsflödet redan samma dag. Detta blir en utmaning, då det blir ett problem om olika överväganden och ståndpunkter kommer ut som man för tillfället vill hålla interna. Därför undviker man att skapa handlingar som efter upprättande kan klassas som allmänna och försöker att hitta olika sätt att komma runt detta.

Annoterade dagboksanteckningar

Det är i detta sammanhang som man ska se skapandet av ”annoterade dagboksanteckningar”. Det är den handlingstyp som GSS – Gruppen för Strategisk Samverkan, uppfann för

”Det tycker jag bekräftar att det är en handlingstyp som har skapats för att undgå att bli allmän handling och därmed riskera att lämnas ut.”

att på något sätt ha koll på vad som skulle sägas och vad som sagts, utan att det blev allmänna handlingar och kom massmedia till del. GSS är den grupp i Regeringskansliet där statssekreterare från berörda departement samlas för att samordna insatser vid kris. Under coronakrisen samlades de i stort sett varje dag och hade långt över 200 möten under perioden.

Vid konstitutionsutskottets (KU) utskottsförhör i år med Coronakommissionen, föranlett av deras problem med att få ut handlingar från Regeringskansliet, säger både kommissionens ordförande Mats Melin och KU-ledamot Tuve Skånberg (KD) att det är första gången som de hör begreppet ”annoterade dagboksanteckningar”. Det tycker jag bekräftar att det är en handlingstyp som har skapats för att undgå att bli allmän handling och därmed riskera att lämnas ut.

De gömda arkiven

Vad har det här att göra med gömda arkiv? Jo, jag menar att det gömmer sig mängder av arkivhandlingar, eller ska vi säga potentiella arkivhandlingar på myndigheter i Sverige. I KU-frågningen säger också sekreteraren i Coronakommissionen Joakim Sonnegård att det finns mängder av PM och material i regeringstjänstemännens datorer, men att det är arbetsmaterial som de inte får ta del av.

I slutet av 2019 och början av 2020 uppmärksammade Svenska Dagbladet (SvD) att Finansinspektionens näst högste chef ville bötfälla SEB och Swedbank för dålig penningtvättskontroll. Någon hade utnyttjat meddelarfriheten och läckt PM till SvD där detta framkom (se SvD 2020-01-14). Ledningen för FI beslöt dock att inte vidta åtgärder mot bankerna. Detta finns inte i de protokoll som FI har eftersom man som andra myndigheter bara skriver beslutsprotokoll och inte återger de övervägningar som leder fram till beslutet.

Inga-Britt Ahlenius, tidigare chef för Riksrevisionsverket och som ingick i den utredning som utredde EU-kommissionen, tog upp detta problem på en konferens som Riksarkivet anordnade 2003 (se "Handlingsoffentlighet utan handlingar?" Rapport från ett seminarium i Stockholm den 7 mars 2003; Skrifter utgivna av Riksarkivet nummer 21) och nu nyligen i krönika i SvD. "Någonstans finns en punkt där kravet på dokumentation för forskning och granskning kan vara viktigare än omedelbar offentlighet" (SvD 2022-02-06). Vidare skriver hon i samma krönika:

Men hur är det med dokumentationen av och därmed insynen i de strategiska beslutsprocesserna i regeringskansli och förvaltning, i kontakterna mellan regeringskansli och myndigheter? Här ställs nog forskaren och granskaren inför tomma skåp.

Hon tar också upp att när hon arbetade med en rapport om EU-kommissionen i Bryssel så fick hon ett väldigt omfattande material, mer omfattande än hon varit med om som granskare på Riksrevisionsverket. Ändå är det Sverige som kritiserar EU för bristande öppenhet.

Vad vill forskaren ha?

Jag samtalade (intervju 2022-04-29) med Hans Sjögren, professor i ekonomisk historia vid Linköpings universitet, om vilken dokumentation som är viktig för forskningen. Han framhåller att så kallade "diskussionsprotokoll" är mycket viktiga då man kan se hur man diskuterat sig fram till olika ståndpunkter och beslut och vilka överväganden man gjort. Framförallt är det viktigt att kunna följa processen fram till att ett beslut fattas. Korrespondens och dagböcker är också mycket givande. Som exempel på bra protokoll nämner han SAS styrelseprotokoll (dessa är dock inte offentliga då SAS inte är en offentlig verksamhet) där man kunde följa de olika övervägandena som gjordes. Coronakommissionens ordförande Mats Melin framhåller detta faktum flera gånger under utfrågningen rörande GSS, och att det också måste vara viktigt för det egna lärandet att se hur man resonerade vid tidigare beslut.

Arkivlagen och allmänna handlingar

En medarbetare på ArkivIT frågade mig vad som är definitionen på en arkivhandling. Denna basala fråga till mig som arbetat hela mitt yrkesliv med arkiv gav mig återigen anledning att titta i arkivlagen (1990:782). Där står i 3 § att en myndighets arkiv bildas av de allmänna handlingarna från myndighetens verksamhet. Myndigheten kan också besluta om att ta hand om andra handlingar för arkivering. I gamla allmänna arkivstadgan (1961:590) och till den kopplade Riksarkivets cirkulär för tillämpning av den räknar man upp vad som är en arkivhandling, men den känns ändå lite friare i vad som kan vara arkivhandling

(...) även som minnesanteckningar, föredragningspromemorior och liknande arbetspapper samt interna skrivelser, vilka tillfört ärendet sakuppgift eller i övrigt innehåller uppgifter av värde för förvaltningen) eller i upprättat skick inkommit dit för fortsatt förande (t.ex. personakter hos pastorsämbeten) (3 § RA:s cirkulär);

Vår nuvarande arkivlag är starkt kopplad till tryckfrihetsförordningens definition av allmänna handlingar och jag vet att jag själv tänkt så när jag arbetade som konsult ute hos olika svenska myndigheter.

Definitionen om vad som är en arkivhandling nu, är att det är en allmän handling. Jag tyckte det verkade klargörande när det kom, men nu så här 30 år efter lagens tillkomst, känns det som om den definitionen blivit begränsande.

Har beslutet om vad som är arkivhandling förflyttats från arkivarien till juristen? Jag vet inte om jag är ute och cyklar i detta resonemang, men jag minns att även Fia Ewald (arkivdebattör) var inne på samma spår vid en föreläsning på en FALK-konferens för ett antal år sedan.

Någon borde göra något åt detta

Vem ska driva denna fråga? Ledamoten i KU-utskottet Tuve Skånberg frågade ordföranden för GSS Elisabeth Backteman (KU 2022-03-21) om det var en medveten strategi att inte föra några anteckningar från möten. Hon undvek frågan och svarade att det var praxis från Fredrik Reinfeldts tid.

Vem tror du kommer att driva denna fråga? Jag tycker det talas väldigt lite om detta problem och riksdagsmännen i KU som ställer frågor verkar till större delen ganska lite se eller förstå problemet. Här tror jag att arkivsamhället, om jag får kalla det så, har en viktig uppgift i att bredda synsättet och se sin vikt och betydelse i det demokratiska samhället.

Vi ska vara stolta över vår tryckfrihetsförordning som är central för insynen och granskningen av offentlig makt, men se upp så att inte den nuvarande sekretesslagen leder till att det blir omvänd effekt: tomma arkiv.

Vi som arbetar med informationshantering med ett längre tidsperspektiv, måste börja lyfta fram detta.

Dick Öhman

Yrke: Senaste jobbet konsultchef på ArkivIT.

Ca 40 år inom arkivbranschen som arkivarie, arkivchef, konsult och konsultchef. Arbetat på Krigsarkivet, SÄPO, flygbolaget SAS, Depona och ArkivIT. Med lite tillbakablick slås jag nu av hur mångfacetterat arkivyrket är och hur mycket som krävs för att lyckas med det man vill genomföra inom området.

Hur räddar vi arkiven?

Under flera år har Kalmar Läns Arkivförbund (KLAF) sett tecken på enskilda arkiv som både "gömts" och glömts bort. Genom åren har länsarkivarien tagit emot e-post från föreningar i länet vars arkiv befunnit sig i riskzonen att helt försvinna. Det gemensamma för dessa förenings- eller företagsarkiv är att de haft sina arkivhandlingar i en lokal hos kommunen eller företaget. På grund av platsbrist eller nedläggning av en verksamhet har det uppstått ett akut behov av att finna förvaring för handlingarna, då lokalen måste tömmas, och man har bett kommunen eller sitt lokala arkivförbund om hjälp för att inte behöva slänga arkivhandlingar.

Ett stort problem är att det finns områden i länet där regionalt och lokalt verksamma föreningar och företag inte har tillgång till en arkivinstitution där de kan lämna in sitt arkiverade material för slutförvaring. Vi på KLAF, som är en ideell organisation, har ett regionalt uppdrag att samordna aktiviteter och utveckling av enskilda och offentliga arkiv i Kalmar län.

Det finns flera exempel på situationer som kan uppstå till följd av denna platsbrist där KLAF har varit med och bidragit med råd eller lösningar och jag har valt att ta upp några av dem.

Vänföreningen Lettlands vänner
KLAF fick e-post som kom från en kvinna vars mamma varit aktiv i föreningen Lettlands vänner och som nu hade över 20 års handlingar i en flyttkartong med arkivkartonger på sin vind. Modern var på väg att sälja sitt hus, så av den anledningen kunde handlingarna inte vara kvar där. Dottern undrade om det fanns någon arkivinstitution i länet som kunde ta hand om handlingarna då hon inte ville slänga dem.

Föreningen Lettlands vänner startade runt 1988 och lades ned 2021. De hade medlemmar i hela Småland och arbetade för en kommun i Lettland. Föreningen var en välgörenhetsorganisation som samlade in material från företag och vårdinrättningar i Kalmar län som det fanns behov av i Lettland. Det har gällt allt från möbler och sjukhussängar till kläder, leksaker med mera. De har även bedrivit samarbete med skolor och kyrkor i Lettland.

I det här fallet har vi en anhörig som insett vikten av att ta hand om både sin mammas och föreningens historia och verksamhet. Arkivhandlingar tar plats och om de ska bevaras på rätt sätt bör arkivet lämnas in till en arkivinstitution som kan ta hand om det och förvalta det korrekt. Vad gör vi nästa gång någon hör av sig om att lämna över handlingar och vi inte har möjlighet att ta emot dem? Eller när det inte finns någon anhörig som är medveten om arkivens viktiga roll som en del i vårt gemensamma kulturarv? Då har vi kanske inte samma tur och risken är då stor att arkivet slängs.

En tillfällig lösning för att ta hand om detta arkiv diskuteras inom KLAF, så fortsättning följer.

Räddningsaktion Ljungdahls kuvertfabrik Nybro
Ljungdahls kuvertfabrik startades av Sture Ljungdahl 1915 och var en stor arbetsgivare i Nybro på sin tid. Familjen Ljungdahl drev både bokhandel och tillverkning av brevpapper och kuvert. Sture Ljungdahl var VD till 1953 då äldste sonen tog över. 1981 var Ljungdahls kuvertfabrik Europas tredje största och hade som mest 800 anställda. Företaget var ett familjeföretag fram till 1987 då det såldes till Munksjö AB, och år 1997 tog Bong AB i Kristianstad över verksamheten. Bong AB har fortfarande kvar sin administration i Nybro men har flyttat tillverkningen till Kristianstad.

Sture Ljungdahl var mycket mån om sina anställdas hälsa och lät anlägga både en tennisbana och en friskvårdsanläggning med pool, bastu, gym och bordtennis – verksamheter som är i bruk än idag. I arkivet finns dokument som visar att Ljungdahls även på andra sätt månade om sina anställda, bland annat fanns där en sjukfond för de som av någon anledning inte kunde arbeta. Ljungdahls hade också en egen musikår – Ljungdahls musikkår. Det säger mycket om företagets samhällsengagemang och drivkraft i Nybro kommun. Många av invånarna i Nybro har en relation till Ljungdahls kuvertfabrik, antingen känner de någon som arbetat där eller så har de själva arbetat inom administrationen eller på fabriksgolvet.

I slutet på november 2019 kom ett telefonsamtal från personal vid Nybro kommunarkiv. De hade fått frågan om de ville ta över handlingarna från Ljungdahls kuvertfabrik, ett företagsarkiv på ungefär 40 hyllmeter. Flytt av arkivet behövde ske innan årsskiftet, annars skulle hela arkivet slängas.

Jag och personalen på Nybro kommunarkiv diskuterade hur vi skulle gå vidare. Kommunen kunde endast ta emot 10 hyllmeter. Vi frågade oss om det fanns andra institutioner som kunde vara intresserade av att ta emot delar av arkivet, eller om någon arkivinstitution kunde ta emot det kompletta arkivet? Vi frågade arkivinstitutioner och museer i främst Kalmar län men även i övriga Sverige men fick inte napp någonstans.

Hela arkivbeståndet fanns i Ljungdahls kuvertfabriks gamla lokaler; den största delen återfanns en trappa ner i ett skyddsrum i källaren. Här hittade vi protokoll från 1950–1970-talet, inbundna årsredovisningar, kassaböcker, personaltidningar, korrespondens, avtal och filmer om Ljungdahls kuvertfabrik och Nybros utveckling. Här fanns också stora kart- och ritningsskåp

med maskinritningar samt mängder av produktkataloger. En trappa upp i ett förråd fanns planscher, manus och underlag för personaltidningarna, patentansökningar och lånehandlingar med mera. På samma våning fanns även ett kontorsrum med personalhandlingar samt fackliga handlingar, räkenskaper och byggritningar.

Jag åkte till Nybro den 19 december 2019 och tillsammans med kommunarkivets personal genomfördes en första grovinventering av arkivet. En andra inventering genomfördes i mitten av januari 2020. Tillsammans diskuterade vi kring vad som var viktigt att bevara för att spegla den verksamhet som bedrevs i företaget, samt vad som var viktigt att bevara för framtida forskning. Vi konstaterade att det inte skulle finnas någon möjlighet att hinna göra en grundligare inventering, gallringsutredning och flytt av arkivet innan årets slut. Vi fick två veckors dispens för att avsluta vårt arbete.

Hur skulle vi hantera detta? Kommunen kunde bara ta hand om en fjärdedel av materialet. Optimalt vore att arkivet skulle vara samlat på ett ställe men i detta fall så gick inte det att lösa. Skulle vi så att säga plocka ”russinen i kakan” och bara rädda det vi ansåg vara mest relevant, eller skulle vi försöka att rädda hela arkivet?

Lösningen blev att arkivet delades upp mellan fyra olika organisationer för att säkerställa att arkivet bevarades i sin helhet. Ljungdahls kuvertfabriks arkiv finns numera bevarat hos Nybro kommunarkiv, Nybro Hembygdsförening, Designarkivet i Pukeberg och på Nybro bibliotek.

Vår tanke var att de inblandade institutionerna skulle skriva varsin förteckning över de handlingar och föremål som bevaras hos just dem. Vi måste göra arkivet tillgängligt för de som är

intresserade, men då måste de veta att det finns, var det finns och att arkivet är uppdelat på flera institutioner.

I den bästa av världar hade arkivet fått förbli intakt, samlat på ett ställe – t.ex. i en länsarkivdepå i Kalmar län för att säkerställa ett säkert bevarande och intakt proveniens. I detta fall blev lösningen en annan.

Östra Smålands missionsförening

I början av maj 2022 ringde min telefon och i andra änden hördes en röst från en anställd på ett kommunarkiv som hade fått en förfrågan om att ta emot arkivet från Östra Smålands missionsförening. Det aktuella arkivet visade sig vara mellan 10 och 20 hyllmeter och flera av handlingarna var upprättade i folioformat, d.v.s. de tar extra stor plats. Kommunarkivet räknade och räknade och kom fram till att om arkivet och dess handlingar packades riktigt tätt så kunde de maximalt ta emot 17 hyllmeter. Skulle kommunarkivet välja att ta emot hela arkivet skulle deras arkivlokal fyllas helt och det skulle inte finnas något utrymme kvar att ta emot arkiv från andra föreningar.

Frågan ställdes till föreningen om läget var akut och om de p.g.a. lokalbrist hade ett behov av att lämna in sina handlingar, men detta var inte fallet. Föreningen hade en lokal men de ville själva lämna in sina arkivhandlingar till en arkivinstitution då de bedömde att handlingarna då skulle bevaras på ett säkrare sätt. I en godkänd arkivlokal skulle handlingarna vara säkrade mot bränder, översvämningar, fuktskador och stöld. Genom att lämna in handlingarna till en arkivinstitution så bedömde föreningen att informationen skulle vara säkrad för framtiden och att den därmed skulle bidra till att bevara kulturarvet och föreningens historia. Möjligheten skulle också finnas att både marknadsföra arkivet och göra det tillgängligt för eventuell forskning.

Här har vi alltså ett exempel på en förening som vill lämna in sitt material men som inte kan göra det p.g.a. platsbrist hos mottagande kommunarkiv.

KLAF:s rekommendation blev att föreningen i första hand skulle kontakta landsarkivet i Vadstena och höra med dem om de hade möjlighet att ta emot materialet. Om landsarkivet inte hade möjlighet att omhänderta materialet bad vi föreningen att ”sitta stilla i båten” ett tag och berättade om våra planer på att få till en länsarkivdepå.

Förstudie länsarkivdepå i Kalmar län

KLAF arbetar för att det senast år 2026 ska finnas en länsarkivdepå i Kalmar län. En förstudie med start hösten 2022 ska undersöka behov, förutsättningar och kriterier för en länsövergripande och samordnad lösning för enskilda arkiv från föreningar, länsorganisationer och nedlagda företag inom Kalmar län. Förstudien ska även ta fram konkreta förslag på hur och var en länsarkivdepå kan inrättas fysiskt samt vilka resurser och kompetenser som krävs för att göra detta. En länsarkivdepå bidrar till att värdefullt arkivmaterial från länet inte går förlorat. Syftet är att arkivmaterialet ska bevaras säkert och tillgängligt i en godkänd arkivlokal.

En länsarkivdepå är tänkt att vara en komplettering vid de tillfällen där de enskilda arkivinstitutionerna inte räcker till. Depån ska inte ta över de arkiv som redan finns bevarade på de enskilda arkivinstitutionerna och den ska inte ta emot arkivmaterial som redan har en given plats på någon av de arkivinstitutioner som finns i länet. Arbetet med en länsarkivdepå i Kalmar län är ett långsiktigt och pågående arbete som vi inte räknar med att bli klara med förrän om flera år. KLAF tittar, parallellt med förstudien, på flera lösningar för en framtida arkivlösning.

Ideella krafter viktiga för bevarandet av vårt gemensamma kulturarv

Föreningars initiativ och privatpersoner är viktiga när arkivmaterial ska bevaras och lämnas in till en arkivinstitution. KLAF som regionalt arkivförbund måste bli bättre på att ta vara på de goda krafterna som finns och uppmuntra och stödja dem. Föreningarna är viktiga för bevarandet av vårt kulturarv!

Hur gör vi ett gömt arkiv tillgängligt för Linus Persson eller Anna Lindström vars morfar eller farmor arbetade på verkstaden i kuvertfabriken eller som var aktiv i en lokal förening på orten?

Idag är det någons dotter som i bästa fall uppmärksammar materialet, men vad händer i nästa led när barn eller barnbarn hittar flyttkartonger på farmors vind eller källare med gamla föreningshandlingar som de inte vet något om? Det finns en stor risk att det bedöms vara ”gammalt skräp” och att det i stället slängs varpå vi förlorar intressant historia som säger mycket om den tid vi lever i.

KLAF är angelägen om att föreningarnas handlingar lämnas in till en arkivinstitution för att säkras och bevaras för framtiden. Vi brottas ständigt med frågor om hur föreningarna ska få vetskap om möjligheten att lämna in arkivmaterial till en arkivinstitution. Och vem tar på sig uppdraget att informera föreningsverige?

Arkivinstitutioner för föreningars och företagens arkiv finns i hela Sverige. Hittar du eller dina anhöriga arkivmaterial hemma hos t.ex. mormor, kontakta en arkivinstitution!

Faktaruta

Om Kalmar läns Arkivförbund (KLAF)
KLAF är en ideell organisation som har ett regionalt uppdrag att samordna aktiviteter och utveckling av enskilda och offentliga arkiv i Kalmar län. Uppdraget ingår i Region Kalmar läns kulturuppdrag inom kultursamverkansmodellen.

KLAF har både folkrörelse- och föreningsarkiv (arkivinstitutioner), enskilda och regionala föreningar, kommuner och specialarkiv som medlemmar.

KLAF har en sammanlagd personalresurs fördelad på tre personer (85 %). Länsarkivarien arbetar för tillfället 50 % och ansvarar för att säkerställa arkivkompetens. Hon har även ansvar för utförande, planering, samordning och kompetensutveckling till de föreningar och organisationer som är medlemmar (36 medlemmar år 2022).

Karin Lokrantz Nilsson

Roll: Länsarkivarie
Arbetsplats: Kalmar läns Arkivförbund
Sitter i startgroparna för en förstudie rörande en länsarkivdepå i Kalmar län som ska avhjälpa den bristen på arkivlokaler för bl.a. enskilda arkiv.

Svenskt Motorhistoriskt Arkiv

Motorhistoriska Riksförbundet (MHRF) började under 2012 arbeta med Svenskt Motorhistoriskt Arkiv (SMA). Syftet var att bevara källmaterial om svensk motorhistoria och det rörliga kulturarvet, som annars riskerade att gå förlorat. Arkivet invigdes officiellt i januari 2014. MHRF har inte själva möjlighet att bygga upp en arkivlokal med allt som därtill hör, utan materialet förvaras som deposition hos Centrum för Näringslivshistoria i Bromma.

Idén att skapa ett motorhistoriskt arkiv hade funnits under en längre tid. Det var och är allmänt känt att många historiskt intresserade samlar inte bara fordon och memorabilia, utan även broschyrer, handböcker och arkivmaterial från företag och föreningar. Det finns alltså ett rikt och varierat källmaterial om det rörliga kulturarvet, men förvarat hos ett stort antal enskilda samlare. Både ur ett bevarandeperspektiv och vad gäller tillgänglighet kan detta vara problematiskt. Även för den enskilde själv kan det vara ett bekymmer hur materialet ska bevaras för framtiden.

Det var alltså viktigt för MHRF att skapa en organisation för att kunna ta tillvara resultaten av de många samlarnas insatser. Om detta material inte bevaras, kommer viktig kunskap om historiska motorfordon i Sverige att gå förlorad. Forskning om det rörliga kulturarvet kommer generellt att få sämre förutsättningar. SMA:s formella syfte är att inventera, samla in, bevara och presentera sådant historiskt källmaterial. SMA drivs genom en arkivkommitté utsedd av MHRF:s styrelse.

”Vi som jobbar med arkivet söker aktivt information om intressanta arkiv och samlingar. Målet är förstås att material som riskerar att skingras eller förstöras, ska kunna räddas genom att det doneras till SMA”

De utsedda är ett antal kunniga personer inom det fordonshistoriska området samt representanter från förbundets styrelse och kansli. Undertecknad anses stå för arkivkompetensen. För närvarande ingår dessa personer i kommittén:

*Per Dahl sammankallande
Malin Erfeldt kanslichef MHRF
Bent Fridholm styrelseledamot MHRF
Lennart West
Göran Flank
Gert Ekström
Jan Ströman
Björn-Eric Lindh
Per-Börje Elg
Lars Ericson
Hans Blomqvist*

Vi som jobbar med arkivet söker aktivt information om intressanta arkiv och samlingar. Målet är förstås att material som riskerar att skingras eller förstöras, ska kunna räddas genom att det doneras till SMA. Vi vill sprida kännedom om arkivet och uppmanar alla som har eller känner till någon sådan samling att kontakta oss. Vi tar endast emot material som gåva utan villkor. I gåvoavtalet stipuleras också att all känd upphovsrätt övergår till MHRF, naturligtvis med undantag för den ideella upphovsrätten.

Hittills har vi fått ett tjugotal gåvor. De omfattar tillsammans cirka 45 hyllmeter. Hittills har vi fått ett tjugotal gåvor. De omfattar tillsammans cirka 45 hyllmeter. Beståndet innehåller i huvudsak av samlingar av broschyrer, fotografier samt arkivmaterial från företag. Proveniensprincipen tillämpas på så sätt att varje gåva betraktas som en samling, som namnges efter den person som skapat den. Undantaget är arkiv från företag, då är naturligtvis företaget arkivbildare. De företagsarkiv vi har i arkivet har än så länge varit herrelösa, ett av dem är upphittat under en källartrappa i ett ödehus.”

Bild: Starten i 500-klassen i Hedemora TT år 1934.

Allt material som doneras till SMA ska vara tillgängligt för givaren, för seriös forskning och för motorhistorisk publiceringsverksamhet. Antalet förfrågningar är dock hittills ganska litet. Ett skäl till detta är att endast en mindre del av arkivmaterialet hittills blivit ordnat och förtecknat. Den som vill besöka arkivet ska kontakta MHRF:s kansli eller Arkivkommitténs ordförande, och så får man försöka leta sig fram till rätt handlingar eller bilder.

En anledning att så lite är ordnat och förtecknat, är förstås gåvornas form. Enskilda arkiv är ofta synnerligen oordnade eller så har de en ordningsprincip som är svår att omforma till vanliga söktermer. Om det är ett dödsbo som är givare så finns det heller ingen att fråga hur det hela är tänkt. Som alla andra enskilda arkiv så har även vi begränsade resurser, så arbetet får fortskrida sakta men säkert.

En viktig del av materialet är fotografier. Vi bedömer att det idag finns cirka 10,000 fotografier i arkivet. Som nämndes ovan så är endast en mindre del är ordnade eller registrerade på något sätt. För att framöver kunna hantera och tillgängliggöra dem har vi skapat bilddatabasen Motorkulturbild (MKB). Den har utvecklats med ekonomiskt bidrag från Riksantikvarieämbetet. En betaversion testas för närvarande. När den slutliga versionen har utvecklats ska den publiceras på webben, vi räknar med att det blir under andra halvan av 2022. Det kan nämnas att vi alltid betraktar fotografierna som fotografiska bilder. Eftersom de uteslutande är tagna före 1969, publicerar vi dem därför med märkningen PDM (Public Domain Mark. Det är en amerikansk märkning <https://creativecommons.org/share-your-work/public-domain/pdm/> som vi tillämpar efter Riksantikvarieämbetets föreskrift. Det innebär att den ideella upphovsrätten alltid ska beaktas).

Den motorhistoriska rörelsen har trots sin storlek egentligen aldrig varit en del av det traditionella folkrörelsesverige. Antalet engagerade personer i Sverige uppskattar vi till 200,000. Många är organiserade i någon av förbundets 180 medlemsföreningar, men minst lika många är helt enkelt intresserade av historiska motorfordon utan att vara medlem i någon förening. Det finns heller

Den som vill veta mer eller vill lämna tips på intressanta arkiv och samlingar som är eller riskerar att bli herrelösa, kan kontakta oss genom MHRF:s kansli, 08-30 28 01 eller på mail kansli@mhrf.se. Se även <https://mhrf.se/kulturarvet/svenskt-motorhistoriskt-arkiv/>.

ingen anknytning till arbetslivsmuseer eller industrimiljöer, vilket man annars kunde tycka var naturligt. Våra medlemsföreningar har därmed inte heller någon naturlig hemhörighet bland föreningssarkiven. Många av föreningarna har även egna mindre arkiv som ibland förvaras under osäkra förhållanden, medan några är så stora att de har resurser att deponera sitt material hos någon arkivinstitution.

Utöver mottagande av historiska arkiv som är eller riskerar att bli herrelösa, ger SMA också råd och stöd till förbundets medlemsföreningar i deras egen arkivhantering. Stödet till medlemmarna är viktigt för den motorhistoriska rörelsen. SMA tar däremot inte emot arkiv från aktiva föreningar.

Det har under det senaste året blivit ett par tillfällen att visa upp arkivet. Särskilt intressant var Nationalmuseums utställning Scand-inavian Design & USA i under vintern 2021/2022. I den fanns ett antal bilbroschyrer och fotografier ur våra samlingar utställda. De utgjorde exempel på ömsesidiga designinflenser mellan länderna. MHRF anordnade även en egen bilutställning med designerna utanför Nationalmuseum på öppningssöndagen den 17 oktober 2021. Se gärna <https://press.mhrf.se/posts/pressreleases/scandinavian-design-usa-med-fokus-pa-bilar>.

Sammanfattningsvis arbetar vi med att:

Ta emot och bevara motorhistoriskt material som riskerar att bli ägarlöst, skingrat eller förstört.

Ordna och förteckna materialet så att det blir tillgängligt och sökbart. Ge råd om arkivhantering till MHRF:s medlemmar så att de kan förvalta arkiven så att de håller för framtiden.

Verka för att sprida kunskap om svensk motorhistoria.

Per Dahl

Roll: Arkivansvarig, Motorhistoriska Riksförbundet

Arbetsplats: Svenskt Motorhistoriskt Arkiv är deponerat på Centrum för näringslivshistoria i Bromma så det mesta av mitt arbete utförs där.

Övrigt: Min allmänna profil är pensionerad arkivchef.

6 snabba med Annika Bergsland

Det är inte varje dag man får höra om att den enskilda sektorn drivit ett projekt för att införa ett e-arkiv, men det är precis var Arkiv Sörmland, Folkrorelsearkivet för Uppsala län och Föreningsarkivet Västernorrland har gjort. AIT lyckades fånga Annika Bergsland, arkivchef på Arkiv Sörmland, för att ställa några frågor om detta unika och spännande projekt.

Första frågan, och här går vi ut hårt, är enskilda arkiv viktiga och varför?

– I enskilda arkiv hörs de enskilda och privata rösterna. Det handlar ytterst om demokrati och om att andra röster än myndigheternas röster ska sparas till eftervärlden. Utan enskilda arkiv blir bara de offentliga verksamheternas perspektiv bevarade.

På Arkiv Sörmland har ni tillsammans med Folkrorelsearkivet för Uppsala län och Föreningsarkivet Västernorrland drivit projektet Enskilda e-arkivet? Vad är bakgrunden till att projektet startade?

– Redan 2016 påbörjade Arkiv Sörmland ett projekt kallat ”Ungas digitala minnen” som hade till syfte att spara sörmländska ungdomars (18–25 år) digitala minnen. Forskning har kommit fram till att unga till mindre del ansluter sig till det traditionella föreningslivet och att deras interaktion till stor del är digital genom sociala medier och i löst sammansatta nätverk. I projektet uppenbarade sig ett akut behov av att kunna bevara dessa digitala avtryck. Vi upptäckte att vi hade ett behov av ett system för långsiktigt bevarande, ett e-arkiv. Under 2017 togs det första spadtaget och våren 2018 hade vi ett e-arkiv tillsammans med två andra länsarkiv.

Hur har arbetet med e-arkivet fortlöpt?

– Det har varit mycket spännande. Tillsammans med Folkrorelsearkivet i Uppsala län och Föreningsarkivet i Västernorrland har vi utvecklat plattformen som vi kallar Enskilda e-arkivet. Genom regelbundna workshops har vi systematiskt tagit ett steg i taget, inget är självklart i en så att säga ny värld där it och arkiv möts.

Vilka utmaningar har ni stött på i projektet som du inte tror att man möter i den offentliga sektorn? Finns det något du tror gick smidigare då ni är en enskild arkivinstitution?

– Som enskilt arkiv omfattas vi inte av arkivlagen, vilket är både en fördel och en nackdel. Nackdelen är att alla enskilda arkiv saknar lagskydd och därför kan innehållet i de enskilda arkiven slängas – det är fullt möjligt och oerhört skrämmande. Det här gör dessvärre också att kommuner och regioner kan nedprioritera bevarandet och förvaltandet av enskilda arkiv. Å andra sidan förenklar det för oss när vi inte omfattas av exempelvis kommunallagen eller lagen om upphandling. Vi är så att säga mer snabbfotade och kan gå från beslut till handling på ett enklare sätt.

Vilka vinster ser ni med e-arkivet, både för Arkiv Sörmland som förbund och för era medlemmar?

– Det digitala, vare sig vi pratar om hemsidor, Facebook, Instagram, digitala bilder som ligger i datorer, på USB-stickor eller i mobiler, har länge väntat på att kunna tas omhand för långsiktigt bevarande. Nu har vi en sådan lösning. På Arkiv Sörmland har vi gått vidare med att utveckla en e-arkivportal kopplad till e-arkivet. Den ska underlätta för våra medlemmar att själva lämna digitala handlingar, minnen m.m. till e-arkivering. Vi tror att arkiveringen ska kunna demokratiseras ännu mer på det här sättet. Arkivbildarna, alltså medlemmarna, metadatasätter själva sin information.

Slutligen, vad har varit det roligaste med projektet och vilka lärdomar vill du dela med dig av till andra enskilda arkivinstitutioner som vill starta samma resa?

– Det roligast är kanske att vara i frontlinjen. Vi tre länsarkiv som samarbetar delar gärna med oss av våra erfarenheter. Vi bildade en förening den 20/6 och hade sedan vårt första styrelsemöte den 22/6. Målet är att anställa en verksamhetsledare under hösten 2022. Vill du ha mer information får du jättegärna kontakta någon av oss; Anna Andersson, Föreningsarkivet i Västernorrland anna.andersson@sundsvall.se, Per Agius, Folkrorelsearkivet för Uppsala län per.agius@fauppsala.se samt jag Annika Bergsland på Arkiv Sörmland Annika@arkivsormland.se.

Vi på AIT tackar Annika för att du tog dig tid att svara på våra frågor och följer med spänning den digitala utvecklingen inom den enskilda arkivsektorn.

Läsa gärna mer om e-arkivet här: <https://enskildaarkivet.se/>

Svenskt Rockarkiv Arkivet för Svensk Populärmusik

Hur såg pokalen ut som Little Gerhard fick då han blev utnämnd till Sveriges Rockkung 1958? Hur känns tyget på Kurt Olssons originalkostym? Hur känns det att sitta i gruppen The Hives turnébuss? Detta och mycket, mycket mer kan du uppleva om du besöker Svenskt Rockarkiv i Hultsfred. Arkivet samlar nämligen på allt som har en koppling till svensk populärmusik att göra.

Den ideella organisationen Svenskt Rockarkiv bildades sommaren 1993 då fyra statliga institutioner inom musikområdet undertecknade uppropet ”Dags att rädda rocken!”. Anledningen var att mycket av det material som skildrade den svenska rockens pionjärtid riskerade att försvinna. Många skivbolags arkiv gallrades ut i och med övergången från vinyl till CD och flera skivbolag upphörde med sin verksamhet eller övergick i utländsk ägo. Det blev därför, och blir fortfarande hela tiden allt svårare att lokalisera sådant som kan vara intressant för såväl forskare som en musikintresserad allmänhet. Svenskt Rockarkiv är ett öppet arkiv och kunskapsbas för forskning kring alla tänkbara aspekter av svensk populärmusik som fenomen.

”Ett av Svenskt Rockarkivs mål är att uppnå nationell, statlig status. Det är något som de har jobbat för sedan flytten till Hultsfred 2003. De anser att det inte finns någon logik i att vissa musikaliska musikytringar dokumenteras med hjälp av statlig finansiering medan andra inte kan förvänta sig detta stöd.”

Svenskt Rockarkiv verkade de första åren genom en informell arbetsgrupp med företrädare för bl.a. de institutioner som tog initiativet till bildandet: Statens kulturråd, Musikmuseet, Statens ljud- och bildarkiv och Svenskt visarkivs jazzavdelning. I juni 1994 undertecknades ett avtal där dessa institutioner tillsammans med SKAP (Föreningen Svenska Kompositörer av Populärmusik) förbinder sig att:

- samla och dokumentera vittnesbörd om populärmusiken i Sverige,

- förteckna, vårda och vetenskapligt bearbeta samlingarna,

- hålla samlingar och dokumentation tillgängliga för forskare och andra intresserade och

- levandegöra samlingar och dokumentation genom utställningar, program och publikationer.

Under arkivets första 10 år var samlingarna förlagda till Stockholm och dåvarande Statens Ljud- och bildarkivs lokaler. Finansieringen för arkivet, under denna tid, var mycket knapp och samlingsarbetet tog aldrig riktigt fart. Statens Ljud- och bildarkiv ställde upp med två stycken 10 %-tjänster samt lokaler för samlingarna, och för att kunna samla in material tog de hjälp av praktikanter via arbetsförmedlingen. Resultatet av de tio första åren var framför allt de två CD-utgivningar som gjordes. Den första, ”Rotmosrock”, är en samling av den tidiga svenska rocken från 50-talet, och den andra, ”Från Plommons till Drain”, är en samling som presenterar svenska kvinnliga rockgrupper de senaste 40 åren. Även ett relativt stort antal objekt kring svensk proggmusik samlades in tack vare den kunnige praktikanten Reine Fiske.

Under hösten 2002 flyttades arkivet från Stockholm till Hultsfred, och Hultsfreds kommun övertog förvaltningen av samlingarna. Sedan flytten har arkivet expanderat från cirka 1000 objekt till över 500 000 objekt.

Vad är det då som Svenskt Rockarkiv samlar på? Det kan vara allt från ett plektrum som Ulf Lundell har spelat på till en turnébuss som gruppen The Hives har använt under sina resor. Kort och gott kan man säga allt som har med svensk populärmusik att göra. Denna beskrivning ställer dock fler frågor än vad den besvarar. Först och främst måste begreppet svenskt förklaras. Enligt Svenskt Rockarkiv så innebär svenskt, svenska artister. De drar alltså gränsen vid den artist som framför verket, inte den som skrivit verket. Till exempel så samlar de inte på låtar med Britney Spears även om vissa av hennes låtar är skrivna av svenska upphovsmän.

Vidare måste populärmusik definieras. Rockarkivets definition av populärmusik är musik som skapats efter rockens intåg i Sverige (mitten av 1950-talet) och som inte är klassisk musik, traditionell visa eller traditionell jazz. Kort och gott kan man säga att de samlar på allt från dansband till dödsmetall. Varför inte visan och jazzen arkiveras hos Svenskt Rockarkiv beror på att det redan finns nationella arkiv som gör detta.

Ett av Svenskt Rockarkivs mål är att uppnå nationell, statlig status. Det är något som de har jobbat för sedan flytten till Hultsfred 2003. De anser att det inte finns någon logik i att vissa musikaliska musikyttringar dokumenteras med hjälp av statlig finansiering medan andra inte kan förvänta sig detta stöd.

Det första som gjordes då arkivet flyttat från Stockholm till Hultsfred var att skapa ett katalogsystem samt en databas för fonogram. Databasen skräddarsyddes för att kunna innehålla all information som kan tänkas finnas med vid en utgivning av fonogram.

För att databasen skall vara ett så bra forskarredskap som möjligt skrivs all information kring utgivningen in. Allt från artister, låttitlar, studiotekniker, producenter och musiker. Även studior, förlag, skivbolag och distributörer görs sökbara. Eftersom det sker en sådan grundlig inmatning blir sökmöjligheterna mycket bra. Är man intresserad av, till exempel, producenter kan man välja att söka på en viss studio under vissa år och få fram alla producenter som varit aktiva där under perioden. Man kan även korssöka med fler variabler. Om man vill veta vad Janne Schaffer medverkat på för utgivningar görs enklast en s.k. personsökning för att då få upp en lista på alla de roller som just Janne Schaffer haft vid olika utgivningar. Det vill säga allt från vilka låtar han har skrivit, vilka album han har producerat eller varit studiotekniker för, förstås vilka låtar han har spelat på och på vilket instrument, och till och med ifall han har tagit något av fotografierna på konvolutet eller designat omslaget.

I dagsläget har närmare 60 000 fonogram skrivits in i databasen. Alla dessa fonogram, oavsett format, har även digitaliserats. På den kostnadsfria hemsidan Popfakta.se så är all information sökbar.

Förutom fonogram så samlar arkivet på allt annat som har en koppling till den svenska populärmusiken såsom tidskrifter, bilder, affischer, scenkläder, instrument och annan kuriositet. Till exempel så övertog arkivet de mastertaper som Polarstudion lämnade efter sig då studion stängde. I samlingarna ingår i dag även det arkivmaterial som festivalarrangören Rockparty lämnade efter sig då Hultsfredsfestivalen gick i konkurs. Utöver dessa stora donationer så trillar det in donationer från privatpersoner, artister och skivbolag, i en strid ström. Databaser för dessa kategorier finns förstås också för att höja tillgängligheten till arkivmaterialet.

Men det finns förstås mycket kvar att göra inom detta stora kulturarvsområde. Det primära är kanske att fortsätta att doku-

mentera och samla in befintligt källmaterial, Här rör det sig om att dokumentera var källor kring populärmusiken i Sverige finns samt vad de innehåller för material. Detta arbete pågår genom att ett omfattande kontakt- och adressregister har skapats, vilket i förlängningen skapar förutsättningar för dokumentation och insamling av källmaterial. I de fall där innehavarna så önskar skall Svenskt Rockarkiv ha resurser att överta material och bevara det. Exempelvis donerades som nämnts stora delar av Polarstudios samlingar till Svenskt Rockarkiv under våren 2004. Under 2006 fick Svenskt Rockarkiv en stor donation från Sveriges Radio Kalmar på 10 000 fonogram. År 2007 tog Svenskt Rockarkiv över Sveriges Radio Göteborgs arkiv. Dessa samlingar uppgår till cirka 180 000 fonogram. Kartläggningen har inletts av skivbolagens och musikförlagens arkiv. I ett andra skede kommer övriga arkiv och samlingar kartläggas. Det kan röra sig om skivsamlingar, fotosamlingar etc. hos organisationer, institutioner och privatpersoner.

Vidare skall källmaterial skapas genom dokumentation och insamling. Här handlar det framför allt om att söka upp dem som är och har varit aktiva inom populärmusiken i Sverige och intervju dem. I samband med detta kommer, om tillstånd ges, unika ljud- och bildokument i den intervjuade personens ägo att kopieras.

Tillgängliggörandet av samlingarna är ytterligare en av de stora uppgifter Svenskt Rockarkiv står inför. I dagsläget går det bra att besöka arkivet och få hjälp att söka i samlingarna. Har man inte möjlighet att komma till Hultsfred finns även möjligheten att ringa eller maila frågor kring kulturarvet svensk populärmusik, så gör den trehövda personalstyrkan sitt bästa för att besvara dessa frågor.

Under 2020 bytte arkivet plats och går nu att hitta mitt i centrala Hultsfred i toppmoderna lokaler. Ett mindre utställningsrum är iordningställt och nya utställningar genomförs kontinuerligt. Även en permanent större utställningslokal finns i anknäpning till Hultsfreds centrum där Hultsfredsfestivalens historia lyfts fram. Hultsfred har vuxit fram som den främsta orten för musikturism i Sverige, och som arkivchef på Svenskt Rockarkiv tycker jag det är jättekul att rockarkivet är med på den resan.

Stefan Ölvebring

Roll: Har varit chef för Svenskt Rockarkiv i 19 år.

Med en bakgrund som ingenjör samt som musikbranschekonomen så passar han perfekt in i rollen som rockarkivarie. I skrivande stund så tar han sig ann en omfattande donation kring gruppen The Spotnicks.

Den queera arkivrevolutionen i Sverige

Vad är anledningen till att det under de senaste fem åren startat så många queera arkiv i Sverige? Här finns i dag tre verksamheter som alla är relativt nystartade och benämner sig själva som just queera och som arkiv. Först ut var SAQMI – The Swedish Archive for Queer Moving Images som officiellt startades den 17 november 2017. Hack i häl kom QRAB – Queerrörelsens arkiv och bibliotek som startade den 10 december 2017, och därefter kom ArFB – Arkivet för Rosa Brus som såg sitt ljus den 20 september 2020.

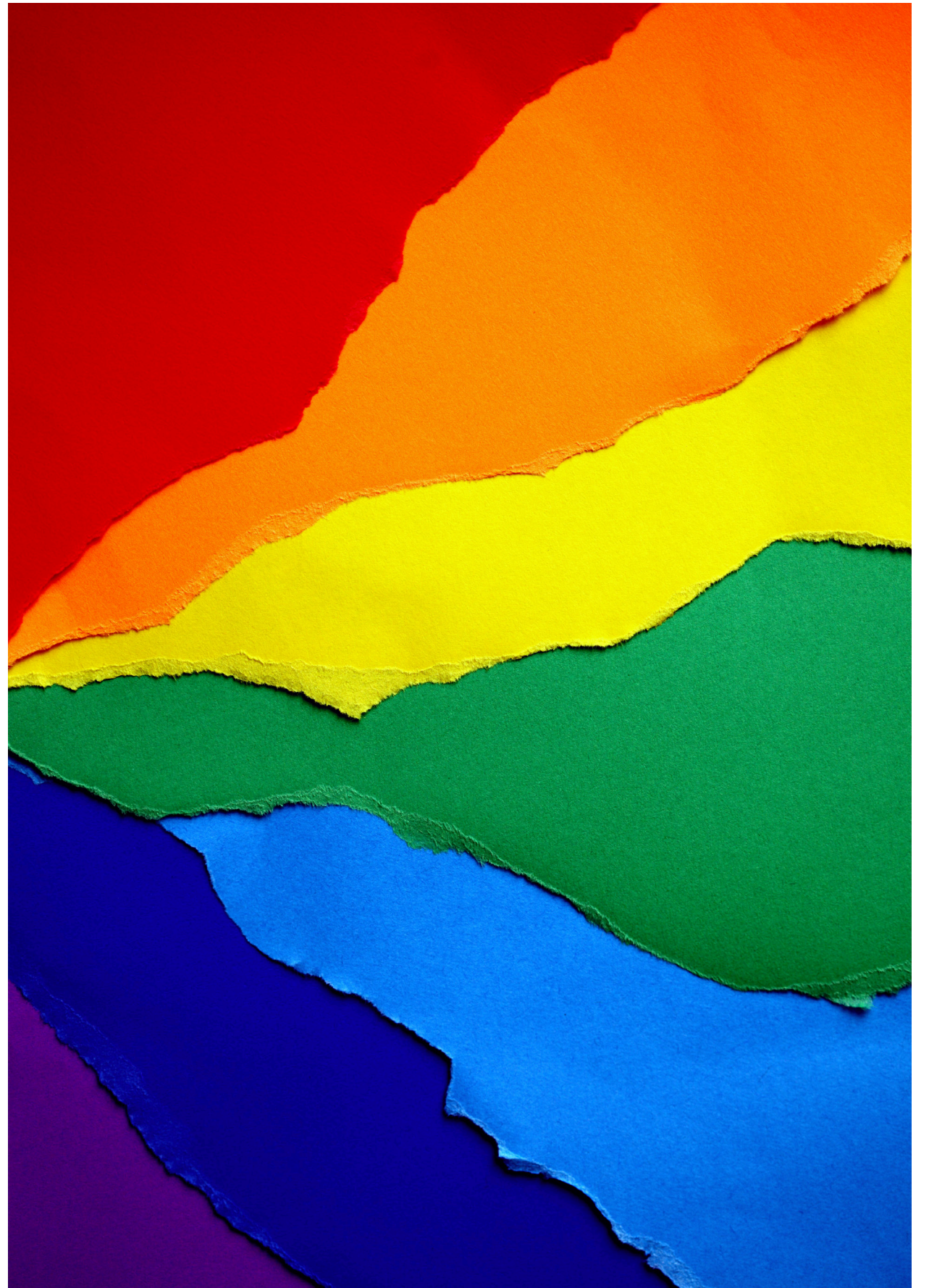
Den här texten utgår från SAQMI:s verksamhet men nämner även andra samlingar och särskilt dem som omnämner sig som queera. Det finns många nätverk, organisationer och plattformar av olika slag med queera samlingar och queer blick som alla är viktiga för den svenska queera rörelsen i Sverige i dag.

Idén till *SAQMI – The Swedish Archive for Queer Moving Images* uppkom under tiden som, Anna Linder, forskade i ämnet queera rörliga bilder vid HDK Valand – högskolan för konst och design vid Göteborgs universitet (f.d. Akademin Valand), med stöd från Vetenskapsrådet, konstnärlig forskning, 2013–2017. Under 2016–2017 undersökte hen genom att intervjua aktiva konstnärer och filmare inom fältet, även möjligheten och intresset för att starta ett queer arkiv med ett så kallat startstöd från Kulturbryggan. Rapporten ledde vidare till en ansökan om stöd för att utveckla och bygga upp verksamheten som ett unikt och innovativt projekt, det första arkivet i sitt slag i Sverige och med ytterst få liknande verksamheter i hela världen. Kulturbryggan beviljade ett så kallat strukturbidrag i november 2017. Officiellt startade SAQMI på Bildmuseet i Umeå med det passande filmprogrammet *Let's Fly* särskilt kurerat för Umeå Europeiska Filmfestival och dess dåvarande konstnärliga ledare Karin Johansson. I dag finns SAQMI fysiskt i Gathenhielmiska kulturreservatet vid Stigbergstorget i Göteborg.

I det så kallade Friggahuset arrangeras regelbundet evenemang och sammankomster för att stärka den queera rörliga bilden i Sverige. Digitalt finns SAQMI på www.saqmi.se och med egen sida på Facebook och Instagram (med användarnamnet saqmi_). SAQMI har även en egen Play-kanal med både podd och vod (finns att lyssna på i valfri app genom att söka på SAQMI play).

SAQMI är idag både ett arkiv under utveckling och en plattform för kreativt queer synliggörande och samlar för första gången den queera rörliga bildens historia på en och samma plats; en historia som marginaliserats genom förtryck och självcensur under lång tid. SAQMI vill tänka nytt när det gäller vad ett arkiv kan vara. Inom SAQMI pratar vi mycket om att "queera arkivet" och att "queera databasen". Det kan handla om att hitta queera beskrivningar för inmatning i databaser, metadata, ämnesord, kategoriseringar och sökbarhet. Det kan även handla om att skapa plats för queers med många olika roller, identiteter, konstellationer eller kollektiv och som arbetar under alias i sitt konstnärskap för att i perioder inte vilja bli sökbara, hittade, för att det är känsligt eller kanske för att de själva har bytt identitet. Hos SAQMI bygger alla samarbeten på förtroendet och tillit mellan medarbetare och deltagare. Det är processer som inte går att skynda på och ibland tar det årtal av ömsesidig väntan innan en når fram till ett samarbete. En väntan som beror på ett undersökande, begränsade resurser, sköra arbetsförhållanden och sårbara liv. Inom SAQMI arbetar de många medarbetarna ömsom betalt ömsom gratis, med lika lön och med utgångspunkten lustprincip och ett gediget intresse för queer rörlig bild.

SAQMI värnar alltid upphovspersonerna i första hand och det är ofta som dessa konstnärskap inte kan hittas i de stora och etablerade arkiven. Att berätta den sköra och sårbara historien om queer rörlig bild i Sverige är inte självklart eftersom den under så lång tid inte har tilldelats plats och medel för att verka. Den

svenska queera filmhistorien bygger inte enbart på de verk som finns att hitta i tillgängliga filmarkiv som till exempel Svenska Filminstitutets filmarkiv, Sveriges Televisions arkiv eller samlingarna av audiovisuella medier hos Kungliga Biblioteket. SAQMI:s samling utgår från de queera individer som bidrar, tipsar, anmäler och deltar i SAQMI:s verksamhet. Detta är den stora och mycket viktiga skillnaden mellan ett så kallat gräsrotsarkiv, eller ”minor archive” som forskaren Dagmar Brunow vid Linnéuniversitetet brukar kalla det och ett stort nationellt filmarkiv. En stor minoritetsgrupp som i det här fallet benämns queer har koppling till och innehåller i sig en mängd ytterligare komplexa och sköra underminoriteter som fortfarande är väldigt utsatta, som till exempel transpersoner, intersexuella, bruna, newcomers, funkisar med flera. Om än vi har kommit långt i dag så är det fortfarande vita homosexuella ur medelklassen som är rådande norm i det queera samhället och inom alla tre arkiven SAQMI, QRAB och AfRB så är det likadant.

De mest utsatta inom den queera communityn har inte heller alltid velat synas eftersom det innebär en utsatthet i sig. Därför tror jag också att det kommer att ta tid innan vi alla kan verka inom samma organisationer. För att vara trygg och känna tillhörighet inom en grupp behöver du oftast kunna identifiera dig med flera andra som har liknande erfarenheter. Så även om SAQMI i sig lyckats skapa ett stort nätverk och trygga rum för filmvisningar och samtal så när vi fortfarande inte alla inom HBTQI+-samhället – så hur skulle någonsin ett stort statligt arkiv kunna representera oss? SAQMI når många som tidigare verkat i det fördolda i det som ansetts sjukt och olagligt. Verken som skulle blivit censurerade om dess rätta namn eller titel uttalats. Bakom lyckta dörrar, med kodord och på hemliga klubbbar och i salonger, där har den queera konsten oftast skapats och visats. Inte med statliga medel. Fortfarande skiljer sig den queera kulturen mycket även mellan olika städer och landsdelar. Det som är välkänt i Göteborg är helt okänt i Stockholm och vice versa. Subkulturer rör sig på sitt eget sätt och en subkultur kommer möjligen upp till ytan om tillräckligt många får vetskap om den, precis så som du en gång i tiden behövde vara godkänd av två medlemmar på klubben Diana, en kvinnoklubb som startades av RFSL 1956, för att själv bli medlem och insläppt.

I dag skulle vi kunna säga att den queera konsten blomstrar, liksom dess filmer och personer. Queers vinner priser och får bidrag. Fler svenska queera filmer än någonsin görs och det ryktas om en queer konstbiennal, plus att det i skrivande stund (21 juni 2022) togs beslut i Göteborgs Stads nämnd för demokrati och medborgarservice om att starta ett Regnbågshus i Amerikahuset med invigning i slutet av år 2022. Med ett litet skevt leende brukar jag själv kalla denna tid för den queera guldåldern, för att i nästa ögonblick tänka att det snart kommer ta slut så det är bäst att skynda organisera sig, starta upp saker och skriva så många ansökningar du bara orkar för att säkra en plats för den queera rörliga bilden i Sverige.

SAQMI verkar särskilt för dem som inte har synliggjorts tidigare och för dem som har svårt för att synas även nu. Det får inte glömmas att även om delar av den queera communityn är stärkta från mångårig kamp och hårt arbete så är delar av våra queera vänners kamp så mycket känsligare och svårare. Fortfarande är köerna till könsbekräftande vård evighetslånga och om du bara är lite brunare och inte pratar perfekt svenska så kommer du inte in i det svenska systemet. Sverige är inte ett jämlikt samhälle och grundsynen är fortfarande överlag rasistisk. När det skeva leendet övergår till ilska formas också styrkan. I de svåraste tider sägs det att vi är som mest kreativa och kanske är det rädslorna för allt ont som händer i vårt samhälle som gör att queers skapar plattformar för att skriva sin egen historia. För varje gång du hör att en privat queer-samling slängts av släktingar, av Svenska Filminstitutets medarbetare eller av partnern som inte ville synliggöras så stiger pulsen hos oss och vi kämpar vidare.

” De mest utsatta inom den queera communityn har inte heller alltid velat synas eftersom det innebär en utsatthet i sig. Därför tror jag också att det kommer att ta tid innan vi alla kan verka inom samma organisationer. För att vara trygg och känna tillhörighet inom en grupp behöver du oftast kunna identifiera dig med flera andra som har liknande erfarenheter.”

I Göteborg, Malmö och Stockholm har det skapats queera stadsvandringar över viktiga platser, där händelser återges och där queera pionjärer synliggjorts. Sam Hultin, HAMN (Malin Holgersson & Nasim Aghili) och nu senast Joakim Rindå är några av dem som nyligen skapat vandringar med särskilda inriktningar och andra, queera perspektiv. Dessa i sig bildar ett slags historiska sökbara arkiv online för queert liv i vårt land. Lägg därtill Lesbisk makt, Myter och verkligheter – en lesbisk odysse, Queering Sapmi, The Unstraight Museum, Homografiska museet, Queer Art Fest, Blattequeers i film, Status Queer, Cinema Queer med flera så framgår det att vi blivit många som under de senaste åren hjälper varandra att fylla i luckorna i historien. Fortfarande är det en kamp och fortfarande är det en skör tråd som håller oss ovan ytan men på något sätt är ändå känslan att vi just nu är så många som gör avtryck och uttryck, så att våra samlingar och gåringar kommer att bestå.

SAQMI tycker att det är lika viktigt att synliggöra och tillgängliggöra valda delar ur arkivet som att samla in och arkivera. Vi hävdar inte att vi arkiverar material, utan vi förvaltar material tills vidare för att synliggöra glömda och gömda historier. Vem som helst kan bidra med material och innehåll till samlingarna, så länge det rör svensk queer rörlig bild på något sätt.

Några av SAQMI:s egna projekt är:

SAQMI Play:

Digital kanal för filmvisning och samtal om queera rörliga bilder och arkivering. I SAQMI Play möter vi personer ur flera generationer, som på olika sätt arbetar med queer rörlig bild.

Nightfall – Queer Talks & Screenings:

Nightfall är en kväll för queera samtal och visningar av färdiga verk och pågående arbeten. Nightfall bjuder in konstnärer och filmskapare att dela med sig och berätta om arbetet och processerna. ”När det skymmer blir allt vackrare. Då stänger vi dörrarna om oss och går in i vårt mörka rum där vad som helst kan hända. Filmvisningar och samtal i queer gemenskap där vi låter fantasierna och drömmarna vara våra egna. I slutet av dagen och där natten börjar, glider vi in i den rörliga bildens land. Sjunker ner i det dunkla, sköna och utsagda. Välkomna till ännu en kväll där samtalen aldrig tar slut och våra historier precis har börjat berättas”.

Cherry Pic:

Cherry Pic är kvällen som framhäver de lokala pärlorna och dammar av de nationella klassikerna. I denna serie visar vi er de svenska queerfilmerna ni absolut måste se.

Queer Moving History:

En serie filmprogram som lyfter upp berättelser med en queer historisk tillbakablick för att synliggöra nationella queera och samtida berättelser och perspektiv och dels låta dessa berättelser möta en ny publik.

Göteborgs Queera Filmhistoria:

Dokumentation av Göteborgs queera filmhistoria. SAQMI gräver i lådor, garderober och hemliga skåp efter gömda och glömda queera skatter. Projektet kommer att presenteras som en digital tidslinje.

Samtal efter nypremiären av filmen Väninnor från 1996. Filmen har nyligen digitaliserats med stöd av Svenska Filminstitutet. Från vänster Sander C. Neant Falk (regissör), Nina Bergström (regissör) och Anna Linder (moderator). Visningen gjordes i samarbete med Doc Lounge Göteborg med stöd av Göteborgs stad och Kulturrådet. Fotograf: Inga Kolbrún Söriong, SAQMI.

Kort om arkiven:

SAQMI - The Swedish Archive for Queer Moving Images samlar för första gången i Sverige den queera rörliga bildens historia på en och samma plats. En historia som marginaliserats genom förtryck och självcensur. Med metoder som efterlysningar, insamlingar, dokumentation, intervjuer, arkivering, visningar, presentationer, workshops och samtal har den första plattformen för queer rörlig bild i Sverige skapats. www.saqmi.se

QRAB - Queerrörelsens Arkiv och Bibliotek är en förening baserad i Göteborg, öppen för alla som intresserar sig för queer historia, samtid och framtid. QRAB bildades utifrån behovet och begäret att ta tillvara material som många gånger riskerar försvinna ur historien – berättelser om kroppar och kärlekar som dömts, gömts och glömts. QRAB använder ”queer” som ett inkluderande begrepp som innefattar lesbiska, asexuella, intersexuella, transsexuella, bisexuella och homosexuella existenser och erfarenheter. Genom att göra dessa berättelser tillgängliga för aktivister, akademiker och allmänhet vill vi främja en historiemedvetenhet som kan inspirera till fortsatt kamp för alla människors rättigheter och fulla frihet. www.qrab.org

AfRB - Arkivet för rosa brus är ett queert ljudarkiv som betraktar ljud som bärare av historia och syftar till att samla, arkivera och publicera queer kulturproduktion i ljudform. Detta gör vi i samarbete med andra arkiv, kulturarbetare, aktivister och forskare. Genom insamling, arkivering och publika arrangemang, utforskar vi tillsammans med deltagarna vad rosa brus och ett queert ljudarkiv kan vara.

Anna Linder

Är född och uppväxt i Storuman, södra Lappland. Hen är verksam som konstnär, curator och kulturproducent. Framförallt inom området rörlig bild. Linder grundade SAQMI 2017 och är i dag konstnärlig ledare för verksamheten. Linders egna filmer och videos har visats på en mängd ställen och nu senast köpte Moderna Museet i Sthlm in verket Spermahoran till sina samlingar. Linder startade Film i Västerbotten i mitten av 90-talet och var sedan Biografföreståndare på biografen Fågel Blå i Sthlm under några år. Hen har varit curator och producent på Filmform - arkivet för experimentfilm och video och medlem av konstnärgruppen High Heel Sisters.

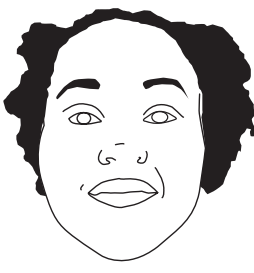

illustrationen baserad på ett foto av Del LaGrace Volcano

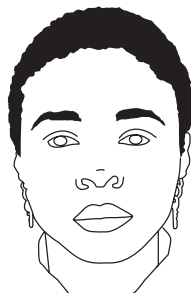
Det Svarta arkivet i samtiden

Utställning från 2021 *The weight of Silence* med konstnären Ina Nian. Fotograf: Lena Bergendahl.

Anthia Nibitegeka
Roll: Producent

Joella Kalala
Roll: Kommunikatör

Jonelle Twum
Roll: Grundare och konstnärlig ledare

Ulrika Flink
Roll: Curator

Yahia Saleh
Roll: Projektledare

Black Archives Sweden (BAS) är ett arkiv i blivande, där arkiv möter samtidskonst. Verksamheten har pågått som ett nätverk under flera års tid men formaliserades via bildandet av en ideell förening 2021. BAS utgår från afrosvenskars erfarenheter. Dessa erfarenheter tar sig konstnärliga uttryck som skapar och samlar arkivmaterial samt återaktiverar arkivet.

Arkiv som plats är ett utrymme för berättelser om tid. Det är en plats där det förflutna väljs och konstrueras. Arkiven är av naturen präglade av luckor och varje arkiv är en produkt av sociala processer av sin tid, präglad av exkluderingar. I många statliga arkiv i Sverige finns det en begränsad närvaro av afrosvenskar/svarta personer. När de väl återfinns i arkiven är de oftast skildrade och dokumenterade på sätt som reproducerar rasistiska och exotifierande föreställningar. Berättelser i våra officiella arkiv kan sägas diktera vad vi kan säga om det förflutna, historier om nationen, vilka vi minns och hur vi minns dem samt hur det påverkar vår samtid och vår konstruktion av framtiden.

Historien är inte statisk, utan ständigt i rörelse och för att behandla det förflutna på ett sätt som är meningsbärande för dem som har blivit uteslutna från historien, vill Black Archives Sweden förhålla sig till arkivet på ett annat sätt än officiella statliga arkiv. Vi tänker på arkivet som en möjlighet att konstruera någonting utöver en homogen historia. En möjlighet att dokumentera och skildra svarta erfarenheter, berättelser och liv på ett värdigt sätt, en möjlighet att förmänskliga svarta personer i historien och samtiden, och generera nya berättelser som blickar mot framtiden. Det är ur denna tanke som skapandet av Black Archives Sweden har växt fram.

Vi arbetar utifrån en queerfeministiskt diasporisk utgångspunkt i våra tankar och vårt praktiska arbete med arkivet. Med den utgångspunkten och med det perspektivet samlar vi på mate-

rial som konstverk, fotografier, video- och ljudsamlingar, brev, muntliga berättelser och efemärt material för att konstruera nya gemenskapsarkiv. Vi ser även BAS som en plats för möten, konstruktiva och helande dialoger och olika former av lärande, där afrosvenskars och andra Svarta personers erfarenheter är alltid utgångspunkten.

Vidare använder vi konsten som verktyg för att skapa och aktivera arkivet. Hittills har vi producerat ett flertal offentliga samtal, performance, utställning, workshops, digitala projekt kring familjearkiv och en publikation. De publika evenemangen har på olika sätt närmat sig frågan om vad det innebär att vågra tillmötesgå traditionella former av arkivering, för att istället premiera experimenterande, det vardagliga, det röriga/oordning eller det banala genom att sätta arkiv i dialog med konstnärliga uttryck.

Med det kommande insamlingsprojektet "Familjearkiv"- som är ett utvidgande av tidigare projekt - syftar Black Archives Sweden till att synliggöra den dokumenterade och odokumenterade historien av Afrosvenskar och Svarta familjer i alla dess konstellationer. Genom en familjär lins vill vi visa värdet av våra egna personliga arkiv, samtidigt som man presenterar delar av den Svarta upplevelsen i Sverige.

Black Archives Sweden

The Salem Witch Trials Digital Archive: How and Why

The Salem witch trials spread across twenty-four different communities in the eastern Massachusetts Bay Colony in 1692. At least 155 people were arrested and jailed, 30 were convicted, and 19 were executed by hanging. One man was crushed to death with stones, and 5 more people died in prison. This was, compared to larger European witch-hunts, a small scale tragedy. It lasted seven months, from March to mid-September 1692 and led to the collapse of the Puritan government in Massachusetts. It was the worst witch-hunt in American history.

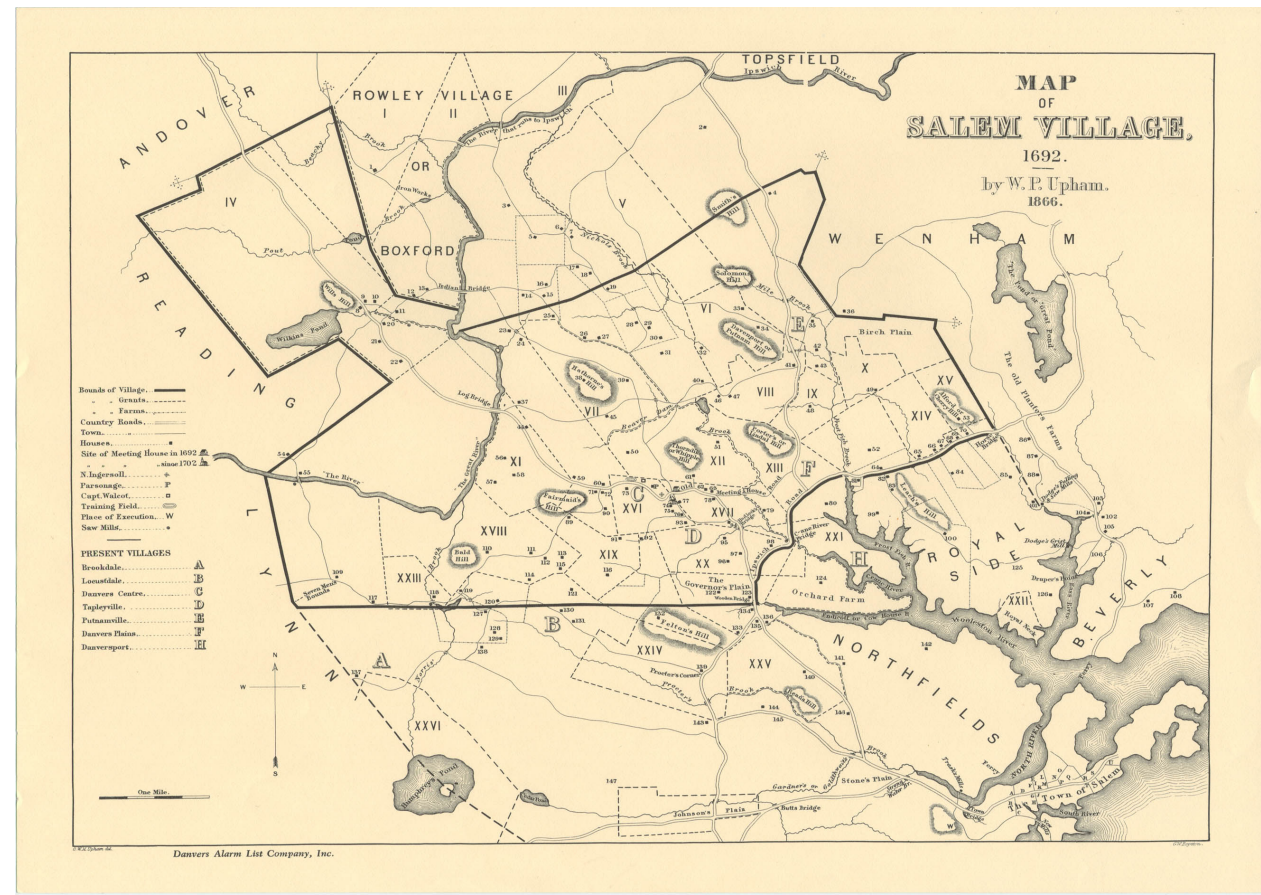
In 1999, I was a faculty member in the department of Religious Studies at the University of Virginia, and I created the web-based Salem Witch Trials Documentary Archive <saalem.lib.virginia.edu> for the purpose of teaching a seminar for about twenty Religious Studies majors. The seminar, using primary sources, would enable Religious Studies majors to not only learn about a new subject but also how to evaluate different methodologies that scholars use to interpret the primary sources, for example, the methods of sociology, theology, history, psychology, and comparative religions. I chose the Salem episode purposely as the subject of the new seminar without knowing anything about it. I wanted to be fresh to the subject without any preconceived ideas. I was also unaware that I had a personal connection to it. I will write more about that below.

At this time, I also joined forces with Professor Bernard Rosenthal of the English Department at SUNY Binghamton, N.Y. who was looking for a partner to create a digital archive of Salem court records in order to assist an international team of scholars who were going to create a new transcription of the 1692-93 court records for a new print publication. Rosenthal's scholarly team, which included Professor Meija Kytö of the English Department at Uppsala University, needed access to the out-of-print book of transcriptions titled the The Salem Witchcraft Papers and to the images of the original

manuscripts of the court records. Later, thanks to several substantial research grants, I was able to develop the archive further by adding various search tools, several out-of-copyright books, and dozens of previously unlocated court records for the purposes of higher-level scholarly research. My aim for the site was that it should be used by advanced scholars as well as high school and university teachers and students, and by the general public, so the site's design and functionality should be as obvious and easy to navigate as possible. <https://saalem.lib.virginia.edu/intro.html>

I knew my students had heard of the Salem tragedy, largely because of the popularity of playwright Arthur Miller's famous play *The Crucible*, which is widely taught in American high schools. In the course of teaching the seminar, I discovered that four of my ancestors were directly involved as defenders of one person accused of witchcraft. My family name was then spelled Rea, and two married couples signed a substantial document in defense of the victimized 71-year-old Salem Village resident Rebecca Nurse. One frightened 12-year-old named Jemima Rea, whose parents had defended Rebecca Nurse, accused Nurse of bewitching her. Fortunately Jemima's accusations (reported by her cousins) were not deemed worthy of legal attention, and they were not used by the prosecution. I will return to Rebecca Nurse's fate at the end of the article.

After learning of my family's involvement, my goal was to enable as many voices as possible of the people involved in the trials to be heard: those of the accusers, defendants, their family members, husbands and wives, confessors, magistrates, jury men, ministers, sheriffs, constables, jail keepers and so on. Altogether there are over 1,400 names of people in the court records. For this reason, the site also serves as an important genealogical resource, as all the names are searchable.

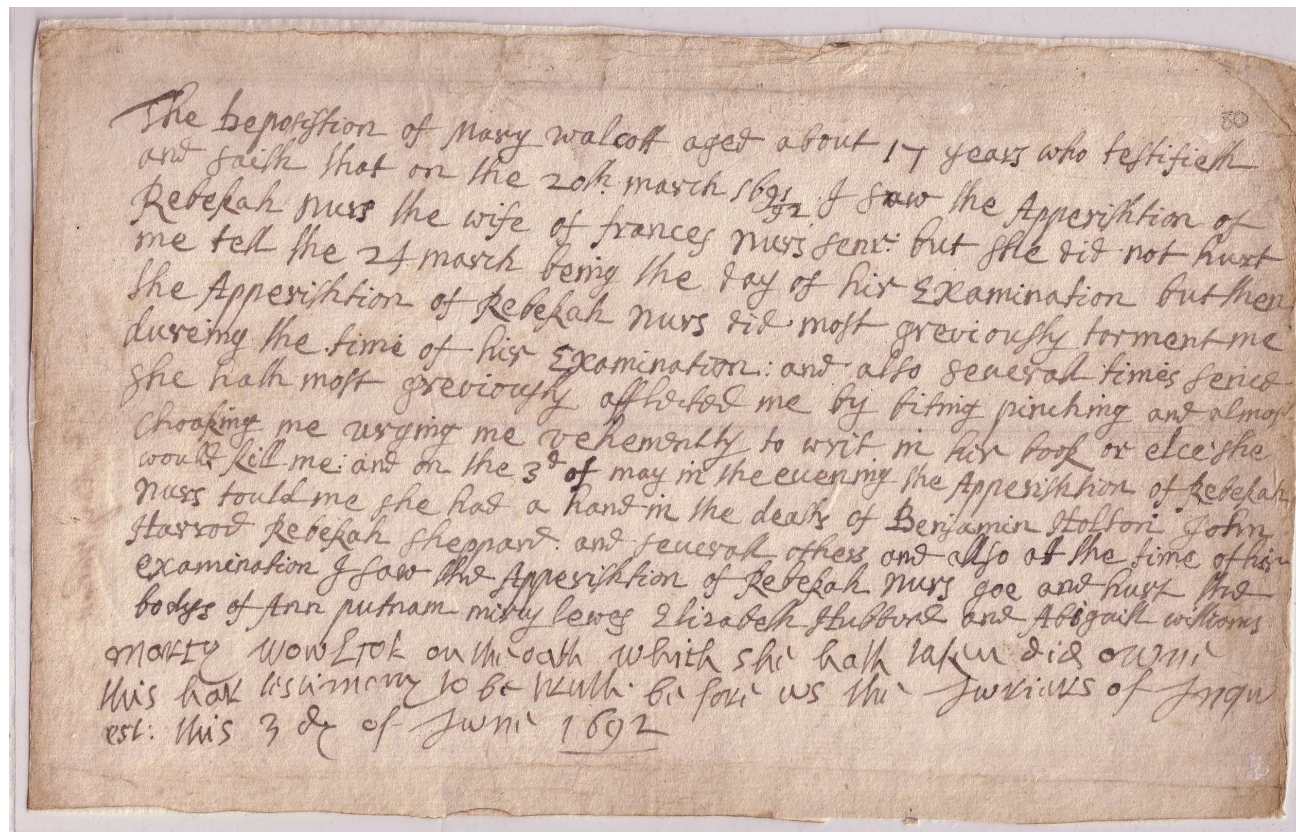
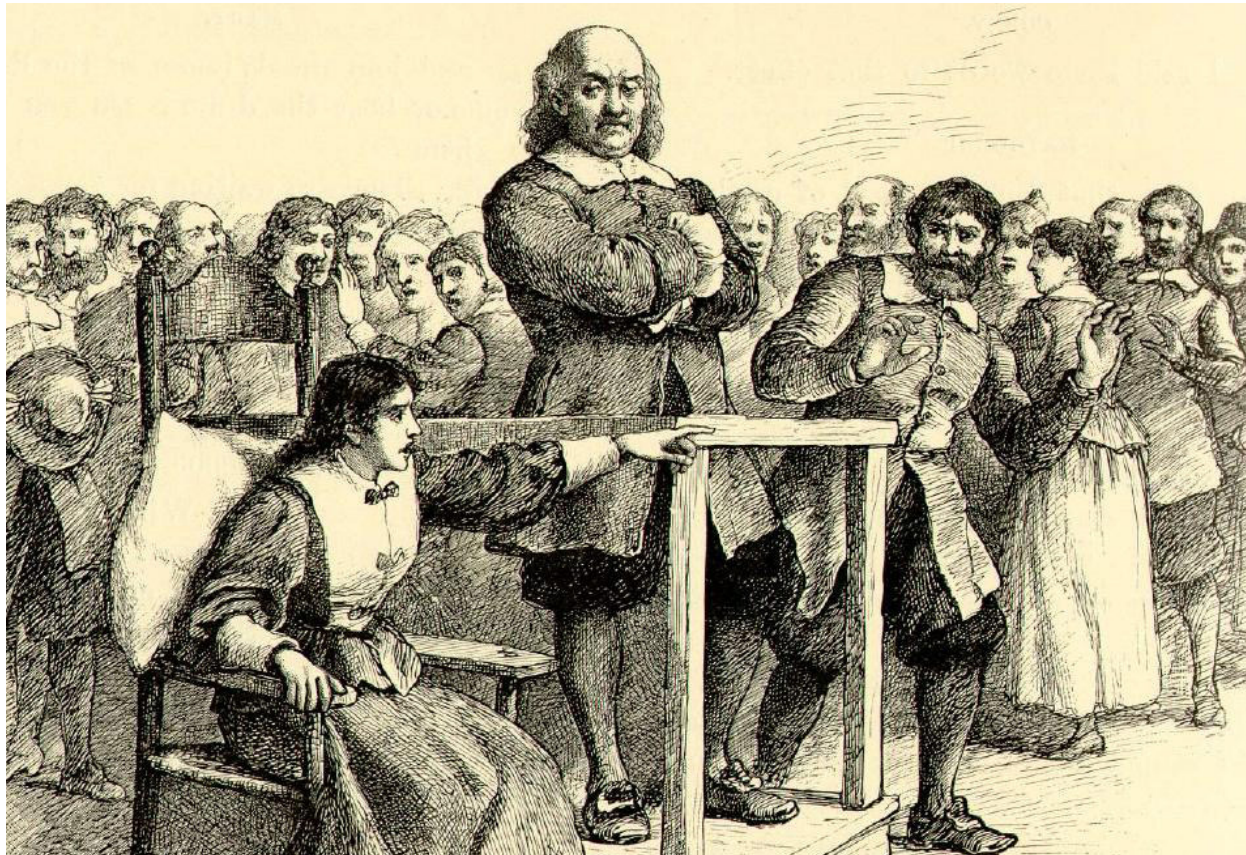

The print edition of the court records had contained many errors, dropped words and sentences, and it was also an incomplete collection. Furthermore, nothing of the material was available online. Indeed, in the 1990s none of the vast historical archives in the Boston area had an online presence. If students were to critically evaluate different scholars' approaches to the Salem episode, each student would need to consult the primary documents, that is, the original court records. The transcription team would use the existing transcriptions of the court records as a baseline for their ongoing work.

At about this time, the University of Virginia were encouraging faculty members in the humanities departments to engage in digital scholarship. The simple solution to the problem above was to digitize the three out-of-print volumes of court records, with the publisher's permission, and to put them online on their own web site at the University's new Electronic Text Center, directed by David Seaman. I received a small grant for this purpose, and the three volumes of the print edition were keyboarded in India. The website retained the architectural format of the print edition. Besides creating the digital archive, my job in this collaborative effort, with the help of Margo Burns, Rosenthal's project manager, was to go into the archives, which were mainly in the Boston area, and locate all the original manuscripts of the court records, scan them and put them online together with the transcriptions of The Salem Witchcraft Papers. In the process Burns and I located over 70 previously unidentified documents. <<https://saalem.lib.virginia.edu/archive2.html>>.

The transcripts in the print edition had been organized alphabetically according to the names of the accused individuals, each person having their own case file of court records. Following English criminal law (the trials were under the authority of the state, not the church), the documents reflected all the stages of the legal process: complaints, arrest warrants, summonses, preliminary hearings, grand jury hearings, indictments, trials, sentences. The records of the trials of the 30 individuals who were found guilty in 1692 are missing, - Some believe that the reason for this is that the authorities wanted to protect the reputations of the various judges. Thankfully about 90 percent of the other records which were used in the trials survive. Altogether, there were 140 case files of the individuals involved. There were also files of other related legal proceedings from the 1692-93 proceedings extending through 1750. All the names in the files had also been cross referenced.

Further development
In 2000 I was appointed a Research Fellow of the University's new Institute for Advanced Technology in the Humanities at the University <http://www.iath.virginia.edu/projects.html>, then headed by John Unsworth, enabling the project to be developed further. One of the problems for students and researchers was that about half the case files were undated and hence not retrievable by date, which is critical for historical study. Nor were the names of the individuals searchable across all the case files. This being the late 17th century, many of the 1,400 personal names were not spelled consistently. The solution was to create a standardized index of searchable name tags and date tags. Another necessity was the creation of a word search tool, a key feature, linked to

"Key word searches turned up dozens of reports of these Satanic rituals next to the minister's house in Salem Village, which drove the court's witch-hunt efforts relentlessly forward. For the first time, the allegedly growing size of the threat and the lengthy legal process could be documented over time and could identify the people who were responsible for it."

the date tags, which would enable the tracing of certain concepts and procedures across time and make it possible to follow key concepts through the course of court activities, and to determine which themes had become the focus of the court's attention. Finding patterns in this large number of documents would be one of its primary functions, patterns that are chronological and reveal the role certain people played over time, or patterns in the legal process. For example, all those who falsely confessed to acts of witchcraft, to save themselves, were required to estimate the size of the threat to the village ministry since it was believed that the Salem Village church was the focus of Satan's attack. According to one informant, "Satan's design was to set up his own worship, abolish all the churches in the land, to fall next upon Salem and so to go through the country." Satan's aim was to defeat Christian worship and replace it with Satanism. Indeed, a search of the records turned up the fact that confessors gradually increased the number of spectral witches they "saw" holding Satanic rituals opposite the minister's house in order to reinforce their confessions, which would save them from trial. Key word searches turned up dozens of reports of these Satanic rituals next to the minister's house in Salem Village, which drove the court's witch-hunt efforts relentlessly forward. For the first time, the allegedly growing size of the threat and the lengthy legal process could be documented over time and could identify the people who were responsible for it.

It was also necessary to digitize several extremely rare 17th century books that dealt with the witch trials which were held in the University library's Special Collections. We digitized well-known 19th century works, and a most valuable early 20th century abridged edition of these books that was out of copyright. This (latter) was keyboarded and put online. There were also 9 volumes of court records from Essex County Court from 1636-1686. Among the most valuable sources is the "Church Book Belonging to Salem Village" of 1692 written by the aggressive witch-hunter pastor of Salem Village, the Reverend Samuel Parris. This was digitized and transcribed in electronic text and reveals his crucial role in supporting the young Salem Village accusers. < <https://salem.lib.virginia.edu/villgchurchcrd.html>>

Other important resources were geographic maps of the town of Salem in 1700, a separate map of Salem Village in 1692, and a map of the house locations of 17th century Andover – three communities with a large number of accusers and accused victims. Images of these maps were digitized as part of the Archive <https://salem.lib.virginia.edu/maps.html> Most important in all this was the creation of a dynamic map showing the spread of the witchcraft accusations from their epicenter in Salem Village across 23 other towns, starting February 29, 1692, and running through early November 1692. This map would give the students a sense of the chronological and geographic process, showing the locations where the 151 accused individuals lived and giving a sense of the whole episode in geographic space. It is the only map of its kind based on the dates and locations of the accusers in the court records. <http://www2.iath.virginia.edu/bcr/maps/regional/>

One of my main priorities throughout the work with the archive was to make the web interface as transparent as possible so it could be navigated by any user, with all the contents listed on the entry page under major group headings: records of various courts, church record books, historical maps, contemporary books, literary works, selected short essays by undergraduates in the years 2000-2002 <https://salem.lib.virginia.edu/people/?group.num=all>, and press reviews of the web site.

What are the historic fingerprints of Rebecca Nurse's case? Unfortunately, like other defense efforts, the petition about Nurse's exemplary Christian character had no effect on the court's decision and Nurse was despite the defense convicted and executed. Her two sisters were also accused and one of them was executed. The accusations against the sisters were based on a conflict over a property boundary with the large and powerful Putnam family of Salem Village, some of whom also signed the petition for her innocence. The petition can be found at <https://salem.lib.virginia.edu/archives/MassHist/large/H40.jpg>.

Notice the signatures of 39 of her neighbors. All are individual signatures, suggesting that the document was taken from house-to-house. But such petitions had no standing in court because they were not sworn to, lest they be untrue and would then endanger the signer's soul. In Rebecca's case, the jury first returned a verdict of innocent, but were told to continue their deliberations because Nurse's responses to the judges were not always clear. After further deliberations the jury returned a guilty verdict and Nurse, as stated above, was later executed. Her Death Warrant still survives, <https://salem.lib.virginia.edu/n63.html> In the aftermath her family members took her unburied body from the high ledge at the base of Gallows Hill during the cover of night back to her home for burial.

Salem's long suppression of the memory of its brutal witch-hunt resulted in the loss of the knowledge of the location of the infamous execution site. GIS played a role in its rediscovery using view shed analysis, and this evidence contributed to the site's recent memorialization in 2017. <https://news.virginia.edu/content/uvas-help-salem-finally-discovers-where-its-witches-were-executed> and <<https://religiousstudies.as.virginia.edu/content/professor-ben-rays-research-instrumental-salems-memorialization-witch-trials-victims>>. It is rare that historians, using digital technology, can change how and where events can be studied and remembered, and indeed be suitably memorialized. The Salem Digital Archive is now fully integrated in the University of Virginia Library as a permanent resource.

**Prof.
Benjamin Ray**

Occupation: Daniels Family
Distinguished Teaching Professor,
Emeritus
Place of work: Dept. of Religious
Studies University of Virginia

Hej!

Vad kul att du har läst vår tidskrift Arkiv Information Teknik (AIT) där vi den här gången besökt enskilda arkiv men även ställt oss frågan vad som är bevarandevärt! Vi hoppas att du har uppskattat numret och fått en och annan insikt. Framför allt att du fått upp ögonen för vad de enskilda arkiven gör men också vad de arbetar med. Vi tar tacksamt emot återkoppling om tidskriften – skicka gärna din feedback till vår chefredaktör Alexandra Meija på följande mailadress: alexandra.meija@arkivit.se

Håll även utkik efter inbjudan till releasefesten för AIT som kommer infalla under hösten. Du är hjärtligt välkommen att komma, träffa branschkollegor och lyssna på föredrag. Det blir både en intressant och kul kväll!

Jag passar här på att kortfattat presentera ArkivIT, som ligger bakom AIT. ArkivIT är ett konsultbolag inom arkiv- och informationshantering. Vi erbjuder konsulttjänster inom arkiv och registrering, e-arkiv, informationssäkerhet, projektledning och dataskydd samt systemutveckling. Genom tjänsterna Arkivarie som tjänst, Dataskyddsombud som tjänst och Informationssäkerhet som tjänst ger vi dig möjlighet att "prenumerera" på kompetens på ett kostnadseffektivt sätt. Vi erbjuder dessutom utbildningar inom informationshantering, kika gärna på <https://arkivit.se/vara-tjanster/kurser/>. Vi vill ständigt få fler kompetenta kollegor och rekryterar därför löpande arkivarier, registratorer, projektledare, systemutvecklare och informationssäkerhetsspecialister. Gå in och kika på lediga jobb på <https://jobb.arkivit.se/jobs>

I koncernen ingår också dotterbolaget WE:SOURCE som erbjuder rekryteringstjänster med fokus på arkiv, IT och informationshantering, samt intressebolaget Arkiwera som tillhandahåller en mjukvara för arkivering av sociala medier. Är du nyfiken på det och kanske vill boka en demo får du gärna anmäla ditt intresse på

<https://arkiwera.se>

Det här blir mitt sista nummer som involverad i AIT, detta då jag lämnar ArkivIT i september och jag går vidare till nya utmaningar utanför arkivbranschen. Det har varit fyra fantastiska år, det har varit ytterst inspirerande att få vara del av den spännande och kunskapsintensiva arkivbranschen. Ny VD för ArkivIT blir Fredrik Wredh, som redan hunnit tillträda när det här numret når er.

Stort tack till alla er i branschen som jag stött på under mina år, och alla ni andra som dagligen utvecklar arkiv- och informationshanteringen i Sverige!

Med vänlig hälsning,

David Settervall

VD ArkivIT AB

ArkivIT

SAQMI
KALENDER

29 SEP
2 OKT

Resande Folkets Dag med queer film på Röhsska Museet, Göteborg
Smygstart av Cinema Queer med kortfilmer av Jack Smith på
Cinemateket, Sthlm. kl. 18:00

4 OKT
24-30 OKT

Svensk Queer Underground på Cinema Queer, Sthlm
SAQMI och Uppsala kortfilmfestival visar film tillsammans. Håll utkik.

SAQMI
SAMLAR

GÖTEBORGS QUEERA FILMHISTORIA

SAQMI har fått stöd av Holger och Thyra Lauritzens stiftelse för främjande av filmhistorisk verksamhet för att dokumentera Göteborgs queera filmhistoria. SAQMI gräver i lådor, garderober och hemliga skåp efter gömda och glömda queera skatter. Hjälp oss att hitta de queera filmiska fynden i Göteborgstrakten!
Anmäl din film till oss på info@saqmi.se

SAQMI stöds av Göteborgs stad och Kulturrådet.

Do you want to know more about SAQMI, work with us or tip about queer film please let us know: info@saqmi.se. We're a bunch of nice people interested in queer film, queer history and archiving. Join our different working groups: Archive, Communication or Programme.

www.saqmi.se [@saqmi_](https://www.instagram.com/saqmi_) [@TheSwedishArchiveforQueerMovingImages](https://www.facebook.com/TheSwedishArchiveforQueerMovingImages)

Nästa nummer med tema

Informationssäkerhet

kommer ut under 2023.

Om du vill bidra med en artikel eller en idé till artikel får du jättegärna kontakta redaktionen!

info@arkivinformationsteknik.se

VÄLKOMMEN PÅ RELEASEFEST!

Hej! Du är varmt välkommen på
release för tidskriften **Arkiv
Information Teknik**, nr 1/2022
med tema **Bevarandevärt**

**Arkiv
Information
Teknik** Bevarandevärt

I Stockholm kommer Annika Bergsland, arkivchef på Arkiv Sörmland och Tom Jonsson, konsultchef ArkivIT berätta om det gemensamma projektet Enskilda e-arkivet som är det första e-arkivet i Sverige inom den enskilda arkivsektorn. Hör dem berätta om de lärdomar och de utmaningar man stötte under projektets gång. I Göteborg kommer Tom Jonsson, konsultchef på ArkivIT prata om införande av e-arkiv inom enskild sektor. Eventuellt har vi ett till spännande föredrag på gång.

STOCKHOLM

GÖTEBORG

Se vår hemsida för mer specifik information om var och när

[Klicka här](#)

Vi bjuder på något lättare att äta, tilltugg och bubbel (alkoholfria alternativ finns).

O.S.A. senast onsdagen den 12 oktober [här](#)

Har du frågor om eventet får du gärna kontakta alexandra.meija@arkivit.se

ArkivIT

Med vänliga hälsningar,
Vi på ArkivIT & redaktionen på Arkiv Information Teknik